

1950 ve 1954 Genel Seçimlerinde Antalya

Antalya in the 1950 and 1954 General Elections

Sevilay ÖZER*

Öz

Çok partili yaşama geçişle birlikte Türkiye’de siyasi hayat başka bir ivme kazanmıştır. Uzun yıllar iktidarda olan CHP’nin yanında DP’nin kurulmasıyla alışlagelmiş seçim havası büyük bir değişime uğramıştır. 1946 ve ardından 1950 yılında yapılan genel seçimler oldukça ses getirmiştir. Ulusal basının yanı sıra yerel basın da söz konusu seçimleri ilgiyle takip etmiştir. Bu süreçte partiler aktif bir propaganda faaliyetine girişmişler, halk gerek miting meydanlarında gerekse kahvehanelerde adayların konuşmalarını dikkatle dinlemiştir.

1946 seçimlerinin aksine 1950 genel seçimi ilk kez gizli oy, açık sayım esasına göre yapılmıştır. Çoğunluk seçim sisteminin uygulandığı 1950 seçiminde DP, Antalya’da yedi, 1954 genel seçimlerinde ise sekiz milletvekili çıkarmıştır. Bu çalışmada, 1950 ve 1954 yıllarında yapılan milletvekili genel seçimleriyle ilgili olarak Antalya’da DP ve CHP milletvekili adaylarının; aday tespit çalışmaları, propaganda faaliyetleri, seçim kampanyası sırasında ele aldıkları konular ve seçim sonuçları ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Antalya, DP, CHP, Seçim, 1950 ve 1954 Genel Seçimleri.

Abstract

With the transition to a multiparty political life, political life in Turkey has gained further momentum. With the establishment of the DP alongside the CHP, which has been in power for any years, the traditional election atmosphere has undergone a major change. The general elections which held in 1946 and then in 1950 were quite popular. In addition to the national press, the local press followed the elections with great interest. In this process, the parties engaged in an active propaganda activity and the public listened to the speeches of the candidates both at the rally squares and in the coffeehouses.

Contrary to the 1946 elections, secret ballot and open counting were applied for the first time in the 1950 general election. In the 1950 elections, where the plurality voting system was implemented, DP was elected 7 deputies from Antalya and 8 in 1954 general elections. In this study, the determination of candidates for parliamentary election for DP and CHP in the general elections held in 1950 and 1954 in Antalya, the propaganda activities of the candidates, the issues they discussed during the election campaign and the results of the elections were evaluated in detail.

Keywords: Antalya, DP, CHP, Election, 1950 and 1954 General Elections.

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin ilk siyasi partisi Cumhuriyet Halk Fırkası’dır. Ardından Kazım Karabekir tarafından Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurul-

Makale Geliş Tarihi: 07.01.2020. Makale Kabul Tarihi: 02.05.2021.

* Doç. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Tarih Bölümü, E-mail: sevilayozer07@gmail.com. ORCID ID: 0000-0002-1319-2406.

Görüş

Akademik
Bakış

263

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

muşsa da uzun ömürlü olmamıştır.¹ Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Antalya ve ilçelerinde CHP teşkilatının varlığı bilinmektedir.² Ancak Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kısa bir süre sonra kapatıldığından Antalya'da teşkilatlanmamıştır. Türkiye'nin ikinci muhalefet partisi Ali Fethi Okyar tarafından 12 Ağustos 1930'da kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası'dır. Serbest Cumhuriyet Fırkası Antalya'da Dr. Burhanettin Onat'ın çabalarıyla 1930 Belediye seçimleri öncesinde teşkilatlanmıştır. Antalya teşkilatı, fırkanın 17 Kasım 1930'da kendini kapatmak zorunda kalmasına kadar faaliyetini sürdürmüştür.³

Türkiye'de çok partili hayata geçiş süreci on beş yıl aradan sonra işadamları Nuri Demirağ'ın Milli Kalkınma Partisi'ni kurmak için İçişleri Bakanlığı'na başvurmasıyla yeniden başlamıştır. Bu partinin 18 Temmuz'da kurulmasına izin verilse de parti siyasette etkin bir rol üstlenemeyecektir.⁴ Bu ancak Demokrat Parti'nin (DP) kurulmasıyla gerçekleşir. II. Dünya Savaşı yıllarında Türkiye fiili olarak savaşa girmemişse de her açıdan savaşın olumsuz etkisini yaşamıştır. Özellikle ekonomik etkileri halkın büyük çoğunluğunun tepkisine neden olmuştur. Bu süreçte CHP içerisinde de görüş ayrılıkları başlamıştır. Parti içindeki muhalefet 1944 yılı bütçe görüşmelerinde kendini göstermiş, Atatürk'ün son başbakanı Celal Bayar sert eleştiriler yöneltmiştir. 1945 yılı bütçe görüşmelerinde eleştiriler daha belirgin hale gelir. Yine aynı yıl 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun görüşmelerinde Adnan Menderes, Emin Sazak ve Refik Koraltan gibi isimler söz konusu yasayı kıyasıya eleştirmişlerdir. Kanun tasarısının kabul edilmesi sırasında bütçeye olumsuz oy veren yedi milletvekili oy kullanmayarak tepkilerini göstermiş, hatta sonrasında bu kişilerden Bayar, Menderes, Koraltan ve Köprülü "Dörtlü Takriri" 7 Haziran 1945'te parti grubuna sunarak eleştirilerinin yalnızca bunlarla sınırlı olmadığını ortaya koymuşlardır.⁵

Demokrasinin tam anlamıyla tatbik edilmesinin istendiği önerge ile gerçekte çok partili siyasi hayata geçişin sinyali de verilmiştir. Zira önergede yer verilen taleplerin yerine getirilmesi ancak çok partili siyasa hayata geçiş ile mümkün olabilecektir.⁶ Dörtlü Takrir 12 Haziran'da CHP Meclis Grubu tarafından kapalı oturumda görüşülmüştür. Yedi saat süren bu oturumda önerge ve önergeyi verenler sert bir şekilde eleştirilmiş, yapılan oylama sonucunda takrir reddedilmiştir.⁷ 1945 yılı sonbaharında 21 Eylül'de Menderes ve Köprü-

- 1 Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2004, s. 3.
- 2 Ali Rıza Görgülü, *Demokrat Parti Döneminde Antalya (1950-1960)*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2008 s. 86
- 3 Muhammet Güçlü, "Antalya Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Faaliyetleri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.9, S.1, 1994, s. 337.
- 4 Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi, 1945-1971*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1976, s. 14.
- 5 Albayrak, *a.g.e.*, s. 42-44.
- 6 Uzman, *a.g.m.*, s. 209.
- 7 Osman Akandere, "Bir Demokrasi Beyanamesi Olarak Dörtlü Takrir'in Amacı ve Mahiyeti", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 9, 2003, s. 11-13.

Gazi

Akademik
Bakış

264

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

lü CHP'den çıkarılmış, ardından Refik Koraltan uzaklaştırılmıştır. Parti kurmak için harekete geçen Celal Bayar da 3 Aralık'ta CHP'den istifa etmiştir ve beklenen netice kısa zamanda gerçekleşmiş, 7 Ocak 1946'da DP kurulmuştur.⁸

DP'nin kuruluşunu izleyen süreçte CHP, 1947 yılında yapılması gereken seçimleri öne çekmiştir. TBMM'nin 10 Haziran 1946 tarihli oturumunda 1947 yılında yapılacak olan milletvekili seçimlerinin 21 Temmuz 1946'da yapılmasına dair sunulan teklif kabul edilmiştir. Demokrat Parti seçimlere katılma konusunda kararsızlık yaşamışsa da nihayetinde katılmaya karar vermiştir.⁹ Seçimlerden kısa bir süre önce 5 Haziran 1946'da seçim kanunu değiştirilerek, tek dereceli seçim sistemine geçilmiştir.¹⁰

Seçim sonucunda 465 milletvekilininin 397'sini CHP, 61'ini DP, 7'sini de bağımsızlar kazanır.¹¹ Ancak bu seçimlere şaibe karışmıştır.¹² Metin Toker, DP'nin iktidara oynayacak gücü kendinde göremediği bu süreçte yeterli aday sayısına da sahip olmadığını belirterek, CHP'nin bu seçimi her hâlûkârda kazanacağını dile getirdikten sonra yaşananları “..Ama o hileler, mazbata değişiklikleri, tesirler yapıldığına göre gerçek şudur ki CHP ve bilhassa idare amirleri ile CHP teşkilatı 1946 seçimlerini boşu boşuna kirtletmişlerdir” demiştir.¹³

Çoğunluk sisteminin ve açık oy-gizli sayım esasının uygulandığı 21 Temmuz 1946'da yapılan genel seçimde CHP Antalya'dan yedi milletvekili çıkarır. Seçilen milletvekilleri Rasih Kaplan, Dr. Galip Kahraman, Numan Aksoy, Nurullah Esat Sümer, Tayfur Sökmen, Niyazi Aksu, Mustafa Korkut'tur.¹⁴ Seçim kararının alındığı dönemde DP ancak 34 ilde teşkilatlanmasını tamamlayabilmiştir.¹⁵ DP'nin Antalya teşkilatı seçimlerden çok kısa bir süre önce kurulmuştur.¹⁶ 1946 seçimlerinde DP'nin Antalya'dan genel seçimler için aday çıkarmadığı anlaşılmaktadır.¹⁷ Seçimleri CHP'nin kazanması dolayısıyla seçilen milletvekillerinden Rasih Kaplan, Galip Kahraman ve Mustafa Korkut'un da aralarında

8 Sina Akşin, “Demokrat Parti'nin Kurulması”, *Tarih ve Toplum*, C.9, S. 53, Mayıs 1988, s. 15.

9 Kenan Olgun, “Türkiye’de Cumhuriyet’in İlanından 1950’ye Genel Seçim Uygulamaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 27, S. 79, 2011, s. 21-22.

10 Orhan Cemal Feray, *Bir Devre Adını Veren Başbakan Adnan Menderes*, Hun Yayınları, İstanbul, 1978, s. 127.

11 *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2007*, Türkiye İstatistik Kurumu Yayını, Ankara, 2008, s. 7.

12 BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 12.71.9; Adnan Menderes’in konuya ilişkin konuşması için bkz. BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 11.65.4; DP seçimler yapılmadan konuya ilişkin kaygı taşımaktadır. Bkz. BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 44.757.1; Yine seçim öncesinde Mümtaz Faik Fenik Demokrat Parti adına yaptığı konuşmada bu konuya temas etmiştir. BCA: Fon Kodu: 30.10.0.0, Yer No: 129.929.5

13 Metin Toker, *Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990, s. 121.

14 TBMM Albümü 1920-2010, C.1, TBMM Yayını, Ankara 2010, s.451; “Yeni Seçim ve Milletvekillerimiz”, *Yeşil Antalya*, 26 Temmuz 1946; Adaylık sürecinde aldıkları oy için bkz. BCA., Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 361.1514.2.

15 Ömer Karakaş, “1946 Milletvekili Genel Seçimleri: Manisa Örneği”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XXIX, S. 86, Temmuz 2013, s. 106.

16 Cemil Koçak, *CHP ve Taşra 1930-1950 Akdeniz Bölgesi*, C.1, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 241-242.

17 BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 341.1425.2.

gazi

Akademik
Bakış

265

Cilt 15
Sayı 29
Kiş 2021

bulduğu parti mensupları için Karaalioğlu parkındaki pergolada¹⁸ CHP tarafından büyük bir ziyafet verilir. Ziyafete Finike, Elmalı, Korkuteli, Serik kaymakamlarıyla, parti ve belediye mensupları da katılır.¹⁹ Rasih Kaplan 31 Temmuz 1946'da İnönü parkında, pergolada bir konuşma yaparak, Antalya halkına kendisini yeniden milletvekili olarak seçtikleri için teşekkür eder. Hatta bu konuşmasında 1946 yılının sonbaharında Konya- Antalya tren yolunun inşasına başlanacağını kuvvetle ümit ettiğini; bir çuval fabrikası ile bir şeker fabrikasının da Antalya'da kurulmasının temini için ilgili bakanlıklarla temasa geçeceğini söyleyerek, yapacağı çalışmalar hakkında bilgi verir.²⁰ 1946 ile 1950 yılları arasında DP'nin Antalya teşkilatı oldukça iyi çalışmış, sadece Antalya merkezde değil kaza ve köylere kadar giderek halkı kazanmak adına gayret göstermiştir. CHP'nin bu dönemi verimli geçirmemesi ise daha çok DP'nin işine yaramıştır.²¹

1950 ve 1954 Genel Seçimlerinde Antalya'nın ele alındığı bu çalışmada; CHP ve DP'nin seçimlere nasıl hazırlandığı, parti teşkilatlarının çalışmalarını nasıl yürüttüğü, milletvekili adayları belirlenirken hangi yöntemin izlendiği ve seçim propagandalarının neler olduğuna ilişkin pek çok soruya cevap aranmıştır. 1957 seçimleri de bu kapsama dâhil edilmek istenmiş ancak çalışmanın boyutu dikkate alınarak söz konusu seçimin bir başka çalışmanın konusu olmasına karar verilmiştir.

1950 Seçimlerinde Antalya

1950 yılında Antalya'nın, Merkez, Alanya, Akseki, Elmalı, Manavgat, Korkuteli, Kaş, Finike, Gazipaşa, Gündoğmuş ve Serik kazaları bulunmaktadır. Antalya'nın 1950 yılındaki nüfusu 311.442'dir. Antalya Merkez kazadan sonra nüfusu en kalabalık kazaları sırasıyla Korkuteli, Alanya, Manavgat'tır.²² Antalya'nın 1950 ile 1954 yılları arasında Belediye Başkanı Seyit Ali Pamir'dir.²³

1950 Genel Seçimlerinde Partilerin Aday Tespiti

1946 Genel Seçimleri, 5 Haziran 1946 tarihinde kabul edilen 4918 sayılı Milletvekili Seçim Kanununa göre yapılmıştır. Açık oy gizli sayımın esas olduğu bu kanunda; tarafsız gözlemciliğin olmaması, sonuçların ilanı ile birlikte oy pusulaların imhası seçimi denetleme imkânından yoksun bırakmaktadır.²⁴ 1950 seçimlerinin hemen öncesinde 16 Şubat 1950'de yeni seçim kanunu yürürlüğe girer.²⁵ 5545 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu ile açık oy gizli sayımın

18 Pergola: Gölgecik. <https://www.tdktr.com/etiket/ pergola-nasil-yazilir> (Erişim Tarihi: 4.05.2021)

19 "Milletvekillerimize Ziyafet", *Yeşil Antalya*, 30 Temmuz 1946.

20 "Milletvekilimiz Sayın Rasih Kaplan'ın Seçmenleri ile Hasbihali", *Yeşil Antalya*, 2 Ağustos 1946.

21 BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 1472.16.2.

22 T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı*, İstanbul, 1961, s. 9-12.

23 <https://www.antalya.bel.tr/kurumsal/eski-baskanlar> (Erişim Tarihi: 8.05.2021)

24 Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, (Çev. Yasemin Saner Gönen), İstanbul, 2000, s. 308.

25 "Büyük Millet Meclisi Yeni Seçim Kanununu Kabul Etti", *Ulus*, 17 Şubat 1950.

yerini artık gizli oy açık sayım alacaktır.²⁶ Yeni seçim kanunu her türlü hileyi ve baskıyı şiddetle cezalandıran hükümleri ile seçimlerin güvenilirliğini teminat altına almıştır.²⁷ DP düzenlediği mitinglerde iktidarı dini siyasete alet etmek, muhalefet üzerinde baskı kurmak ve plansızlıkla suçlamıştır. CHP ise muhalefetin iddialarını çürütmek için uğraş vermiştir. Yeni seçim yasasının kabulü, Af Yasası, Çiftçiyi Topraklandırma Kanununda büyük çiftçilerin lehine yapılan değişiklik, vergi indirimini gibi pek çok uygulama ile halkın gönüllü kazanılmaya çalışılmıştır.²⁸

Liste usulü çoğunluk sisteminin uygulandığı²⁹ 14 Mayıs 1950'de yapılacak genel seçimlerde Antalya'nın çıkaracağı milletvekili sayısı yedidir.³⁰ CHP ve DP yedişer milletvekili adayı belirler. DP milletvekilliğine adaylığını koyanlardan altı kişiyi seçmek için 5 Nisan 1950 günü saat 11'den itibaren bütün ilçelerde ocak ve bucak başkanlarının ve ilçe idare kurulunun katılımı ile aday yoklamasına başlar.³¹ Ahmet Tekelioğlu, Ahmet Tokuş, İbrahim Subaşı, Akif Sarıoğlu, Dr. Fatin Dalaman ve Dr. Burhanettin Onat yüksek oylar alarak DP Antalya milletvekili adayları olarak seçilirler.³² Antalya'dan DP merkezinin gösterdiği yedinci aday eski Milletvekili Doktor Nazifi Şerif Nabel'dir.³³ Bunun yanında DP Ocakları tarafından milletvekilliğine aday adayı gösterilmeleri için İl İdare Kuruluna, Belediye Reisi S. Ali Pamir, Tüccar Osman Yerebakan, Avukat Enver Akcan ve Tüccar Hayret Şakrak teklif edilmiştir. Ancak bu kişiler aday gösterenlere teşekkür ederek adaylıktan çekilmişlerdir.³⁴

CHP Antalya teşkilatına ise çok sayıda kişi, aday listesine girmek için müracaat etmiştir. Ancak Rasih Kaplan, Aşir Aksu, Mustafa Korkut, Ferruh Ni-yazi Ayoğlu ve Ali Köseoğlu'nun adaylıkları üzerinde büyük oranda görüş birliğine varılırken, Ali Rana Tarhan ve Tayfur Sökmen'in de CHP listesine girmesi için isimleri bildirilmiştir.³⁵ Bunun yanında daha önce Gümrük Başmüfettişliği ve Geçici Hatay Devleti Gümrük Genel Müdürlüğü, Tekel Teftiş Kurulu Başkan-

26 Albayrak, *a.g.e.*, s.154-155. Tek parti döneminde yapılan 1923, 1927, 1931, 1935 ve 1939 yılı seçimlerinde İntihab-i Mebusan Kanunu Muvakkati esas alınmış, iki dereceli ve basit çoğunluk seçim sistemine göre seçim yapılmıştır. Halk önce ikinci seçmenleri onlar da milletvekillerini seçmiştir. *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2007*, s. x.

27 "Bugünkü İmtihan", *Cumhuriyet*, 14 Mayıs 1950.

28 Albayrak, *a.g.e.*, s. 163-164.

29 Erol Tuncer, *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler (1877-2002)*, Tesav, Ankara, 2003, s. 239.

30 *BCA*, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 342.1434.1; Antalya milletvekili olmak için adaylığını koyanların tümü için bkz. *BCA*, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 341.1427.2; *BCA*, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 341.1428.1.

31 "DP Parti Milletvekilliği için adaylığını koyanlardan 6 kişi seçilmeye başladı", *İleri*, 6 Nisan 1950; Antalya milletvekili olmak için adaylığını koyanların tümü için bkz. *BCA*, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 341.1427.2; *BCA*, Fon Kodu: 490.1.0.0., Yer No: 341.1428.1.

32 "DP Aday Yoklaması Neticelendi", *Şelale*, 11 Nisan 1950; "DP Milletvekili Aday Listesi", *Ulus*, 25 Nisan 1950.

33 "DP Listesinde Tanınmış ve Sevilen Kimseler Var", *İleri*, 25 Nisan 1950.

34 "Adaylıktan Çekilme", *İleri*, 1 Nisan 1950.

35 "Şehrimizde CHP Mebus Namzetleri Çoğalıyor", *İleri*, 28 Mart 1950.

lığı yapan Suphi Okay da CHP'den Antalya milletvekilliği adaylığını koymuştur.³⁶

Antalya CHP aday yoklaması 9 Nisan 1950'de saat 10'da Halkevinde yapılmıştır. Adaylık için elli kişiye yakın müracaat olmuştur. 7 Nisan itibariyle delegeler şehre gelmeye başlamıştır. Bu süreçte delegeler, taraflarını kazandırmak amacıyla toplantılar yapmışlar hatta delegeler arasında münakaşalar da yaşanmıştır. CHP seçim günü delegeleri dışarıyla temas ettirmemek için özel güvenlik; öğle akşam yemekleri için de özel bir aşçı tutmuştur. Antalya CHP Milletvekili Mustafa Korkut seçmenlere kolonya dağıtmış, lise Müdürü Reşat Oğuz'da Antalya'nın hemen hemen her kazasına giderek kendisinin seçilmesi için propaganda yapmıştır.³⁷ Nihayet 9 Nisan 1950'de CHP milletvekili adaylarını belirlemek için Halkevinde yapılan oylamada Rasih Kaplan 135 oyla seçimi kazanmıştır. İkinci oylamada Kemal Kaya, üçüncüsün de Alanya'dan Ali Köseoğlu adaylık hakkını kazanmışlardır. Ali Köseoğlu'nun seçilmesinden sonra Finike ve Elmalı delegeleri salonu terk etmişler ancak daha sonra anlaşma sağlanarak dördüncü oylamaya katılmışlardır. Söz konusu oylamada, Mustafa Korkut ile Veli Şekerci aday listesine girmiştir.³⁸ 22 Nisan 1950 günü Ankara Radyosu ile ilan edilerek kesinleşen CHP Antalya milletvekili adayları Rasih Kaplan, Mustafa Korkut, Kemal Kaya, Dr. Ali Nazmi Köseoğlu, Veli Şekerci, Dr. Ferruh Niyazi Ayoğlu, Yargıtay İcra ve İflas Dairesi Başkanı Aziz Yeğen olmuştur.³⁹

1950 genel seçimlerinde Alanya Postası sahibi Cemal Sarıkadıoğlu, İnönü Okulu öğretmenlerinden Tahir Sargın,⁴⁰ Manavgat'ta serbest doktorluk yapan Asım Okur ve Adliye Müfettişlerinden Hamit Macit Selekler bağımsız olarak milletvekili adaylıklarını koymuşlardır.⁴¹ 1950 Genel Seçimlerine katılan Millet Partisi'nin o tarihte Antalya'da teşkilatı yoktur. Partinin Antalya teşkilatı 22 Haziran 1953'te kurulmuştur. Antalya Yukarıpazar semtinde Çınarlı Kahve'nin yanındaki bina parti binası olarak kiralanmışsa da Millet Partisi'nin 8 Temmuz 1953 tarihinde kapatılması ile Antalya teşkilatının da siyasi faaliyetleri başlamadan sona ermiştir.⁴²

Milletvekili Adaylarının Propaganda Faaliyetleri

DP'nin propaganda faaliyeti olarak toplantılar, mitingler, köy ve mahalle kahvehanelerinde halkla yapılan görüşmeler sıralanabilir. DP toplantılarını, Pazar günleri saat 10'da katılımcıların her defasında biraz daha arttığı Antalya Şehir Sinemasında düzenli olarak yapmıştır.⁴³ Ancak istisnai toplantıların da yapıl-

36 "Suphi Okay CHP'den Adaylığını Koydu", *Şelale*, 7 Nisan 1950.

37 "CHP'nin Vilayetimizde Mebus Namzetleri Yarın Seçiliyor", *İleri*, 8 Nisan 1950.

38 "Vilayetimiz CHP Milletvekili Namzetleri Belli Oldu", *İleri*, 11 Nisan 1950.

39 "CHP Aday Listeleri İlan Edildi", *Cumhuriyet*, 23 Nisan 1950; "CHP Aday Listeleri Resmen İlan Edildi", *Şelale*, 25 Nisan 1950.

40 "Seçim Hazırlıkları", *İleri*, 8 Nisan 1950.

41 "Müstakil Adaylar", *İleri*, 27 Nisan 1950.

42 Görgülü, *a.g.t.*, s. 212.

43 "Antalya Demokratların Pazar Toplantısı", *İleri*, 24 Ocak 1950.

diği anlaşılmaktadır. Örneğin Manavgat DP İdare Kurulu tarafından 10 Şubat 1950 Cuma günü bucağın ocaklarından gelenlerin katılımıyla olağanüstü bir toplantı yapılmıştır.⁴⁴

Ayrıca Manavgat ilçesinin 56 köyünde, Beşkonak Bucağı'nın bütün köylerinde DP ocakları açılması sonrasında 18 Mart 1950'de Demirciler köyünde, çevre köylerden gelen yüzlerce Demokrat Partinin katılımıyla da toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda Avukat Şadi Gebeceli ve İlçe Başkanı Yusuf Yılmaz, DP'nin amacı ve seçimlerin nasıl yapılacağı hakkında açıklamada bulunmuş, vatandaşlar da zaman zaman *"bu seçimlerde reyimizi kimseye çaldırmayacağız"* diye karşılık vermişlerdir.⁴⁵

DP teşkilatı Akseki, Korkuteli, Serik, Alanya ve Antalya Cumhuriyet Meydanında seçim mitingi düzenlemiştir. Mitinglerle pek çok açıdan kazanım sağlanmak istenmiştir. DP yöneticileri bu mitinglerle bir yandan adaylarını tanıtarak halka siyasi fikir ve hedeflerini anlatmış diğer yandan CHP'nin propagandalarına cevap vermişlerdir. Bunlardan biri Akseki'de düzenlenmiştir. Mitinge Ormana Köyü Demokratları yanında Unulla Köyü Demokratları da katılmışlar, ellerinde bayraklar ve *"Hâkimiyet bilakaydüşart milletindir"* levhalarıyla birlikte Cumhuriyet meydanına giderek 3 dakikalık saygı duruşunda bulunmuşlardır.⁴⁶ Bu mitinge Antalya DP adaylarından Akif Sarıoğlu, İbrahim Subaşı ve Ahmet Tokuş beraberlerinde İl İdare Kurulu azalarıyla birlikte katılmıştır.⁴⁷

19 Nisan 1950'de DP milletvekili adayları, Korkuteli ve köylerinde seçmenlerle görüşmek ve seçim kanunu ile ilgili açıklamalar yapmak için büyük bir kafiye halinde 18 Nisan'da Antalya'dan ayrılmışlardır. Kafide Akif Sarıoğlu, Dr. Burhanettin Onat ve Dr. Fatin Dalaman ve partililer vardır. Pek çok vatandaşın katıldığı Korkuteli mitinginde *"DP'nin bütün düşüncesi memleketi refaha kavuşturmaktır"*, *"DP kuvvetli program, disiplin ve imana sahiptir"*, *"Nasıl Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaksa, Demokrat Parti de payidar kalacaktır"*, *"Tazyik ve baskı ile bu memleket hakkı öldürülemez"* gibi sloganlar öne çıkarılmıştır.⁴⁸

DP milletvekili adayları Serik ve Alanya'da da mitingler yapmışlardır. Serik mitingi Avni Tolunay'ın konuşmasıyla başlamış, Akif Sarıoğlu ve Ahmet Tekelioğlu'nun konuşması ile devam etmiştir. Mitingde CHP'nin geçmişteki hataları, DP'nin kuruluş ve mücadele gayeleri, seçimlerde vatandaşlara düşen vazifeler üzerinde durularak DP'ye oy vermenin gereği belirtilmiştir. DP milletvekili adayları 1 Mayıs 1950 günü de bir miting yapmış, söz konusu mitingde Ahmet Tokuş, Nazifi Şerif, Akif Sarıoğlu, Burhanettin Onat ve Ahmet Tekelioğlu konuşmuştur. Konuşmacılar, seçimlerde milli iradenin tecelli edeceğine kana-

44 "Manavgat DP Teşkilatında Olağanüstü Çalışma", *İleri*, 16 Şubat 1950.

45 "Manavgat'ta Demokrat Parti Faaliyeti", *İleri*, 25 Mart 1950.

46 "Akseki Demokratları Menfi Propagandaları Tel'in Ediyorlar", *İleri*, 15 Nisan 1950.

47 "Akseki de CHP Çöktü", *İleri*, 18 Nisan 1950.

48 "DP Adayları Korkuteli'nde", *İleri*, 20 Nisan 1950.

at getirmenin verdiği huzur ile konuştuklarını ifade etmişler, insanlık hak ve menfaatini DP'nin her şeyden üstün tuttuğuna özellikle dikkat çekmişlerdir.⁴⁹

DP son seçim mitingini 8 Mayıs 1950 günü Antalya Cumhuriyet Meydanında on bin kişinin katılımıyla yapmıştır.⁵⁰ Bu mitingde ilk konuşan DP Antalya İl Başkanı ve milletvekili adayı olan Ahmet Tekelioğlu'dur. Arkasından sözü Nazifi Şerif Nabel, Burhanettin Onat, Ahmet Tokuş ve Akif Sarıoğlu almış, bir yandan CHP iktidarını eleştirmişler diğer yandan da DP'nin yönetime geldiğinde nelerin değişeceğinden bahsetmişlerdir. Akif Sarıoğlu, konuşmasının bir yerinde 1946 seçimlerine hâkim olan zihniyetin yıkıldığını söyledikten sonra bu seçimlerin usulsüzlüğünün Adalet Bakanlığının dosyaları arasında bulunduğu dikkat çekerek, 25 Temmuz 1946 tarihli ve Kandıra Cumhuriyet Savcısının imzasını taşıyan bir belge okumuştur. Ahmet Tekelioğlu tekrar kürsüye çıkarak "*Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir*" cümlesini halkla beraber üç defa tekrar etmiştir. Mitingin sonunda 15 kadar Yeşil Antalya gazetesi yırtılmıştır.⁵¹ Yeşil Antalya ve Şelale gazeteleri CHP, İleri gazetesi de DP lehine yayın faaliyetlerini sürdüren basın organlarıdır. Öyle ki 1950 seçimleri öncesinde CHP Antalya il teşkilatı genel merkezden Yeşil Antalya ve Şelale gazetelerinin haftada iki gün yerine dört gün çıkarılmasının gerekliliğine değinerek kâğıt yardımı talebinde bulunmuştur.⁵²

CHP de seçim öncesi miting ve toplantılar yapmış, 7 Mart 1950'de parti'nin Antalya İl Başkanı Aşir Aksu ve beraberindekiler Finike kazasının Kumluca nahiyesinde halkla bir araya gelmiştir.⁵³ 11 Mart 1950 Cumartesi günü de saat 17'de Halkevinde öğretmenlerle CHP müfettişi arasında tanışma toplantısı düzenlenmiştir.⁵⁴ Yine CHP Antalya Parti Müfettişi ve Sivas Milletvekili Nazif Ergin ve milletvekili adayları 28 Nisan 1950'de önce Serik kazasında halka hitaben konuşma yapmış ardından Akseki'ye geçerek burada seçim çalışmalarında bulunmuşlardır.⁵⁵ Bir diğer toplantı da CHP milletvekili adaylarının 2 Mayıs 1950 günü saat 21'den gecenin ilerleyen zamanına kadar seçmenlerle yaptıkları toplantıdır. Toplantıya 273 vatandaş katılmıştır. Katılımcıların 100 den fazlası Demokrat olmakla birlikte kalan 173 kişi arasında seçmen olmayan sıhhiye memurları ve mahalle muhtarları da bulunmaktadır. İlk olarak İl Başkanı Aşir Aksu söz alarak adayları tanıtmıştır. Bu toplantıda Rasih Kaplan Milli Mücadeleden, Rus tehlikesinden ve Ruslara karşı nasıl hareket edildiğinden uzun uzadıya bahsetmiş ve memleketin bütün sıkıntı ve ıstıraplarını Osmanlı Devleti'ne yüklemiştir. Diğer bir konuşmacı Ferruh Niyazi Ayoğlu da, CHP'yi ve Atatürk'ü uzun uzun anlattıktan sonra pek çok aydının bu parti teşkilatı içerisinde olduğunu söylemiştir.⁵⁶ CHP'nin 1946 seçimlerinde olduğu gibi 1950 seçiminde de

49 "Demokrat Parti Adaylarının Gezileri Devam Ediyor", *İleri*, 4 Mayıs 1950.

50 "Antalya'da DP Toplantısı", *Cumhuriyet*, 9 Mayıs 1950.

51 "DP'nin Seçim Mitingi Parlak Bir Başarı Oldu", *İleri*, 9 Mayıs 1950.

52 *BCA*, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 1313.357.3.

53 Görgülü, *a.g.t.*, s. 215.

54 "Gazeteciler Halkevinden Yine Kovuldular", *İleri*, 14 Mart 1950.

55 Görgülü, *a.g.t.*, s. 215.

56 "CHP Adaylarına Seçmenlerle Teması Rağbet Bulmadı", *İleri*, 4 Mayıs 1950.

en büyük propagandası dış tehlikedir. Bu koşullarda tecrübesiz bir muhalefete iktidarı bırakmanın yanlış olacağı üzerinde durulmuştur.⁵⁷

Antalya'dan bağımsız olarak milletvekili adaylıklarını koyan Dr. Asım Okur ve Alanya Postası gazetesi sahibi Cemalettin Sarıkadioğlu da seslerini duyurmak için 7 Mayıs 1950 Pazar günü birer propaganda konuşması yapmışlardır.⁵⁸ Partilerin seçim kampanyası 10 Mayıs günü sona ermiştir.⁵⁹ Görüldüğü üzere yerel basında yer verilen haberlere göre, DP Antalya teşkilatının, seçim kampanyası CHP'ye kıyasla çok daha yoğundur. DP milletvekili adayları Antalya ve ilçe merkezlerinde düzenlenen mitinglerin yanı sıra köylere kadar giderek halkla buluşmaya önem vermişlerdir.

İstifalar Üzerinden Yapılan Propagandalar

1950 genel seçimlerine gidilen süreçte istifaların da propaganda malzemesi olarak kullanıldığı görülmektedir. İstifalar daha çok CHP'den olmakla beraber DP'den de istifa edenlere rastlanılmaktadır.

Antalya'nın bilinen kişilerinin partiden ayrılmaları arasında daha önce DP il yönetim kurulu üyeliğinden çekilen Avukat Adnan Selekler'in istifası gösterilebilir.⁶⁰ Alanya Belediye Reisi Şükrü Ulusoy, Belediye azalarından Hüseyin Güllüoğlu ve vilayet meclisi azalarından Sabri Bilgin CHP idare heyetinden istifa etmişlerdir.⁶¹ Antalya Barosuna kayıtlı Avukat Şahap Kervancıoğlu CHP'den istifa etmiştir.⁶² CHP'nin Alanya Belediye Encümen Azası Hasan Zihni Açıklan ve yine encümen azasından Tarım Kredi Kooperatifi ve Ziraat Odası Başkanı ve Şekerhane Mahallesi Muhtarı Hüseyin Güçoğlu ile Ticaret Odası Başkanı ve Belediye Meclisi Azası Tüccar Fuat Salur CHP'den istifa etmiştir.⁶³ Manavgat CHP ileri gelenlerinden ve idare kurulundan Osman Boztepe CHP'den ve idare kurulundan istifa etmiştir.⁶⁴ Akseki'de CHP ileri gelenlerinden ve Belediye Üyelerinden Tüccar Ömer Göksoy ile Terzi Nasuh Kebapçı 18 Nisan 1950'de CHP'den istifa etmişlerdir.⁶⁵ Dr. Emin Meriçlioğlu CHP'den istifa ederek DP'ye kaydolmuştur.⁶⁶ İstifalar seçim öncesinde seçmenin oyunun kazanılması için kullanılan propaganda yöntemlerinden biridir. O nedenle bu haberlerin doğruluğuna ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir.

Halkın durumuna bakacak olursak benzer örnekler burada da mevcuttur. Manavgat belediye meclis üyelerinden Haydar Ünal, Mahmut Özdemir ve Ali

57 Nadir Nadi, "Dün ve Bugün", *Cumhuriyet*, 9 Mayıs 1950.

58 "Serbest Adaylardan Dr. Asım Okur ve Cemalettin Sarıkadioğlu Pazar Günü Bir Konuşma Yaptılar", *Şelale*, 9 Mayıs 1950.

59 "Seçim Kampanyası Bu Akşam Sona Eriyor", *Cumhuriyet*, 10 Mayıs 1950.

60 "DP'den Mühim Bir İstifa", *Şelale*, 28 Şubat 1950.

61 "Halk Partisi Alanya'da Çözölmeye Başladı", *İleri*, 1 Nisan 1950.

62 "Avukat Şahap Kervancıoğlu CHP'den İstifa Etti", *İleri*, 8 Nisan 1950.

63 "Alanya Halk Partisinden Üç Mühim İstifa", *İleri*, 29 Nisan 1950.

64 "Manavgat Halk Partisinden Yeni Çözüntüler", *İleri*, 29 Nisan 1950.

65 "CHP'den Mühim Bir İstifa", *İleri*, 20 Nisan 1950.

66 "Dr. Emin Meriçlioğlu DP'ye Girdi", *İleri*, 25 Nisan 1950.

Gazi

Akademik
Bakış

271

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

Akçan,⁶⁷ Antalya merkez ilçesine bağlı Karatepe köyünde 98 vatandaş,⁶⁸ Serik'in Taşağıl bucağına bağlı Gündoğdu köyünde 22 vatandaş,⁶⁹ Pazar mahallesinden 12, Incağrı köyünden 7, Göcük köyünden 3, Korkuteli'de de 16 vatandaş CHP'den istifa ederek DP'ye geçmiştir.⁷⁰

DP'den istifa ederek CHP saflarına katılan partililer de olmuştur. Örneğin, Akseki'de Mehmet Top, Mehmet Uyar, Ahmet Acar, Ahmet Uğureli, Mustafa Erdem, Mustafa Kutlu, Mustafa Erol, Ahmet Çalışkan, Ali Koç DP'den istifa ederek CHP'ye katılmışlardır.⁷¹ Yine Şelale gazetesine bir vatandaşın gönderdiği mektuba göre Elmalı Yuva köyünden 34 kişi DP'den istifa etmiştir. İstifa gerekçelerini de DP'nin hizmetleri baltalamaya çalışması, çok sevdikleri hemşerilerine ve büyüklerine dil uzatması olarak açıklamışlardır.⁷²

İstifaların gazetelere mektupla bildirilmesine ilişkin başka örnekler de mevcuttur. Elmalı Cami Cedit mahallesinden Süleyman Subaşı, "*Şimdiye kadar salah ümidi umduğum CHP'den inkılap âlemi görmediğim gibi demokrasiye zıt kuru demokrasi yaygaracılığından başka bir hal görmediğimden mezkûr partiden istifa ediyorum*" diyerek İleri gazetesinden istifasının duyurulmasını istemiştir.⁷³ Muratpaşa Mahallesi Muhtarı Halim Kaçaroğlu⁷⁴ ve yine Bahtılı Köyü Muhtarı Ali Atlı ile üyelerden Mustafa Şenay ve Emin Atlı da istifa etmiş, İleri gazetesinden istifalarının duyurulmasını rica etmişlerdir.⁷⁵

İstifalarının doğru olmadığını gazeteler aracılığıyla tekzip ederek duyurulmasını sağlamaya çalışanlar da olmuştur. Örneğin İleri gazetesine göre, Korkuteli'nde Mehmet Kavukçunun oğlu Muzaffer Kavukçu CHP'den istifa ederek DP'ye girmiştir.⁷⁶ Ancak Muzaffer Kavukçu, Şelale gazetesi yazı işlerine gönderdiği mektupta 13 Nisan 1950 tarihli İleri gazetesinde kendisi hakkında çıkan haberi yalanlamış ve CHP'den istifa etmediğini ve DP'ye kaydolmadığını belirtmiştir.⁷⁷ Yeşil Antalya gazetesinde de Bahtılı köyünden İbrahim Kök'ün DP'den istifa edip CHP'ye katıldığı yazılmışsa da İleri gazetesinde bu haberin doğru olmadığı bu kişinin zaten CHP'li olduğu belirtilmiştir.⁷⁸ Taşağılı köyünden Nurettin Zambat, köyünden 53 DP'li vatandaşın istifa ettiğine dair 29 Nisan 1950 tarihli Yeşil Antalya gazetesinde çıkan haberin doğru olmadığını İleri gazetesi neşriyat müdürlüğüne yazdığı mektupla ifade etmiştir.⁷⁹ Bahtılı köyünden İbrahim oğlu Ali Rıza Tazegül, Yeşil Antalya gazetesinde DP'den istifa ettiği

67 "Manavgat'ta Halk Partisinden İstifalar Devam Ediyor", *İleri*, 2 Şubat 1950.

68 "Karatepe Köyünde DP Ocağı Açıldı ve Halk Partisinden 98 Kişi İstifa Etti", *İleri*, 25 Mart 1950.

69 "Serik'te Açılan DP Ocakları", *İleri*, 28 Mart 1950.

70 "CHP'den İstifalar", *İleri*, 4 Nisan 1950.

71 "Akseki İlçesinde Demokrat Partiden İstifalar", *Şelale*, 3 Mart 1950.

72 "Demokrat Partiden İstifalar Süratle Devam Ediyor", *Şelale*, 21 Mart 1950.

73 "CHP'den İstifa", *İleri*, 1 Nisan 1950.

74 "CHP'den Mühim Bir İstifa", *İleri*, 9 Mayıs 1950.

75 "CHP'den İstifa", "Bir İstifa Daha", *İleri*, 25 Mart 1950.

76 "Bir İstifa", *İleri*, 13 Nisan 1950.

77 "Bir Tekzip", *Şelale*, 18 Nisan 1950.

78 "Bir açıklama", *İleri*, 25 Mart 1950.

79 "İleri Gazetesi Neşriyat Müdürlüğüne", *İleri*, 6 Mayıs 1950.

yönünde çıkan haberin doğru olmadığını İleri gazetesine gönderdiği mektupla açıklamıştır.⁸⁰ Görüldüğü üzere Yeşil Antalya ve Şelale gazetelerinde DP'den istifalara yönelik haberler, İleri gazetesinde de CHP'den istifa haberlerine yer verilmiştir. Basının bu noktada objektif olmaktan uzak bir yaklaşım sergilediği hatırlatılmalıdır.

Parti Teşkilatlanmaları

DP Antalya'da ilçe, bucak ve köylerde ocaklar açarak çok hızlı bir şekilde teşkilatlanmaya çalışmıştır. Açılan ocaklara hemen kayıtlar yapılarak seçim için avantaj sağlanmak istenmiştir. Akseki'de Erenkaya, Aşağı Işıklar, Geriş, Çendeve, Minareli, Gödene,⁸¹ Emerye, Çınardibi, Zilan Kuyucak, Karakışla, Ceceler köylerinde DP ocakları açılmış ve binlerce Aksekili vatandaş DP'ye katılmıştır.⁸² Bu durum Rasih Kaplan'ın kardeşi olan Belediye Başkanı Gani Kaplan'ın "*CHP'nin yıkılmaz kalesi Antalya'da Aksekidir*" sözlerinin iflasi olarak değerlendirilmiştir.⁸³ CHP'liler tarafından "*İbradi'da DP Ocağı kuramazsınız*" sözlerine rağmen Akseki'ye bağlı bu merkezde Ocak yapılıncası gerçekleştirilmiş, başkanlığına Tevfik Koçak, azalıklara ise Sıtkı Akdağ, Ali Sayar, Sadık Taner ve Recep Gülden seçilmişlerdir.⁸⁴

Serik DP Başkanı Doktor Avni Tolunay ve İdare Heyetinden Ömer Eken, Mehmet Boyacı, Tevfik Namal, Nurettin Zambak, Cemal Okul, Ali Tekeli, Antalya DP İkinci Başkanı Salih Özalp'ın da katılımıyla Serik'in Satırlar köyüne gitmişlerdir. Oradan da Abdurrahman Köyü DP Ocağına geçilerek, yüzden fazla üye kaydedilmiştir. Kayaburnu'nda vaktin geç olmasına rağmen köy ocağı kurulmuş, ardından Serik'e dönmüşlerdir.⁸⁵ Serik DP İlçe kurulundan Mehmet Boyacı ve arkadaşları Aşağı Taçma köyünde ve Dikmen köyünde DP Ocağını açmışlardır. Ocakların açılışından hemen sonra birçok vatandaş DP'ye kaydolmuştur.⁸⁶ Serik'in Taşağıl Bucağına bağlı Gündoğdu köyünde DP Ocağı açılmış ve birçok vatandaş DP'ye üye olmuştur. Bunlar arasında CHP'den istifa eden yirmi iki vatandaş da bulunmaktadır.⁸⁷

Gündoğmuş merkez ilçeye bağlı Sindirfe köyünde DP teşkilatı; Mehmet Yılmaz, Mehmet Akgül, Ali Yüksel, Mustafa Kartal, Mehmet Akın, İbrahim Durmaz'dan oluşmuştur. Mehmet Yılmaz, müteşebbis heyet başkanlığına seçilmiştir. Faaliyetlerine izin verilen Sindirfe köyü Demokratları da ara kayıt işlemlerine başlamıştır.⁸⁸ Gündoğmuş ilçesinin Kızılağaç bucak merkezine bağlı Karamanlar köyünde DP ocak teşkilatı kurulmuştur. Ocak teşkilatı Ali Görgülü, İbrahim Örkmen, Mustafa Görgülü, Mustafa Görden'den oluşmuştur. Başkan-

80 "Bir Mektup Daha", *İleri*, 6 Mayıs 1950.

81 "Akseki'de Açılan Demokrat Parti Ocakları", *İleri*, 16 Mart 1950.

82 "Akseki'de Açılan Ocaklar", *İleri*, 13 Nisan 1950.

83 "Akseki'de Açılan Demokrat Parti Ocakları", *İleri*, 16 Mart 1950.

84 "İbradi'da DP Ocağı Açıldı", *İleri*, Antalya 25 Nisan 1950.

85 "Serik'te Demokrat Parti Faaliyeti Gün Geçtikçe Artıyor", *İleri*, 21 Mart 1950.

86 "Vilayetimizde Yeni DP Ocakları Açılıyor", *İleri*, 25 Mart 1950.

87 "Serik'te Açılan DP Ocakları", *İleri*, 28 Mart 1950.

88 "Sindirfe DP Ocağı", *İleri*, 23 Mart 1950.

Gazi

Akademik
Bakış

273

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

liğa da Ali Görgülü seçilmiştir.⁸⁹ Yine Gündoğmuş İlçesinin Köprülü Bucağına Bağlı Çündüre köyünde DP Ocağı Abdullah Ersoy'un başkanlığında kurulmuştur. Bu ocağa ilk olarak 72 vatandaş kaydolmuştur.⁹⁰ Antalya merkez ilçesine bağlı Karatepe köyünde DP Ocağı açılmıştır. CHP'den istifa eden 98 vatandaşla birlikte birçok vatandaş DP'ye katılmıştır.⁹¹

Manavgat ilçesinin 56 köyü ile Beşkonak bucağının bütün köylerinde DP ocakları açılmıştır. 18 Mart 1950'de Demirciler köyünde çevre köylerden gelen yüzlerce Demokrat Partinin katılımıyla toplantı yapılmıştır. Avukat Şadi Gebeceli ve İlçe Başkanı Yusuf Yılmaz DP'nin amacı ve seçimlerin nasıl yapılacağı hakkında açıklamada bulunmuştur. Vatandaşlar da zaman zaman "bu seçimlerde reyimizi kimseye çaldırmayacağız" diye karşılık vermişlerdir.⁹² Son olarak Beşkonak'ın sekiz köyünde DP Ocağı açılarak Manavgat'ın bütün köylerinde DP teşkilatı tamamlanmıştır. DP kafesi sekiz gün boyunca Kilimli ve Polasan gibi köyleri dolaşmıştır. Polasan köylüleri "Bu köy Beşkonak'ın Demokrat Kalesidir" sözleriyle Demokratları uğurlamıştır.⁹³

Yüksek Mühendis Ahmet Tokuş ve ailesinin DP'ye katıldığı Alanya'da, Kargıcak, Çakallar, Mettere, Obaalacami ve Şekerhane'de DP ocakları açılmıştır.⁹⁴ Yine Alanya'da Dere, Şebler, Türkler, Karacaoğlanlı, İshaklı, Yukarı Keşifli, Seki, Belen, Ali Efendi, Tasla, Araplar, Öteköy, Zindaklı, Yayla, Göngele, Hasbahçe'de DP ocakları açılmıştır.⁹⁵ Gazipaşa'da da 15 DP ocağı açılmış ve Pazar mahallesinden 12, Incağrı köyünden 7, Göcük köyünden 3 CHP'li partisinden istifa ederek DP'ye girmiştir.⁹⁶

Bir başka istifa Korkuteli'nin Kemerazı köyünde meydana gelmiştir. Köydeki Demokrat Parti Ocak Başkanı Osman Yılmaz Antalya İleri gazetesine bir yazı göndermiştir. Yazıya göre, köyünde Antalya Milletvekili Mustafa Korkut'un ailesinin yetim vatandaşlarla ortak arazisi bulunduğunu, ancak Mustafa Korkut'un nüfuzunu kullanarak haklarına tecavüz ettiğini belirtmiştir. Kime başvurdularsa neticeye varamadıklarını dile getiren Osman Yılmaz, Mustafa Korkut'un bu haksızlığı yüzünden köyünden birçok vatandaşla birlikte CHP'den ayrılıp, DP Ocağı açmıştır.⁹⁷

CHP'nin merkez ve ilçelerde teşkilatı mevcut ise de çalışmalarının yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca merkez ve ilçelerde Kızılay, Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme gibi kuruluşların hemen hemen çoğunun başkanı ve üyelerinin de partili olduğu hatırlatılmalıdır.⁹⁸ Antalya Mıntıka Müfettişi Sivas Mil-

89 "Karamanlar DP Ocağı", *İleri*, 23 Mart 1950.

90 "Gündoğmuş'ta DP Faaliyeti", *İleri*, 2 Mayıs 1950.

91 "Karatepe Köyünde DP Ocağı Açıldı ve Halk Partisinden 98 Kişi İstifa Etti", *İleri*, 25 Mart 1950.

92 "Manavgat'ta Demokrat Parti Faaliyeti", *İleri*, 25 Mart 1950.

93 "Manavgat'ta DP Her Gün Süratle Gelişiyor", *İleri*, 4 Nisan 1950.

94 "Alanya'da Açılan DP Ocakları", *İleri*, 4 Nisan 1950.

95 "Alanya'da Açılan DP Ocakları", *İleri*, 25 Nisan 1950.

96 "CHP'den İstifalar", *İleri*, 4 Nisan 1950.

97 "Antalya İleri Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğüne", *İleri*, 2 Mayıs 1950.

98 Faysal Mayak, *Cumhuriyet Halk Partisi Antalya Teşkilatının Faaliyetleri (1931-1951)*, Libra Kitapçılık ve Yayınçılık, İstanbul, 2015, s. 390-392.

letvekili Nazif Ergin 1950 seçimleri öncesinde CHP Genel Merkezine verdiği raporda çarpıcı ifadelerle yer vermiştir: “Esefle arz etmek isterim ki son dört sene içinde teşkilatımız tamamen âtil bir halde kalmış, buna mukabil Demokratlar bütün şehir ve kasabalarda ve köylerin yarısından fazlasında malum olan yıkıcı propagandaları ile durmaksızın işlemler ve pek çok yerde duruma hâkim olacak vaziyete de gelmişlerdir.” Nazif Ergin güvenilir kaynaklardan aldığı bilgiye dayanarak, DP'nin seçim faaliyeti için 25 bin liralık bir bütçeye dayanarak faaliyetini yürüttüğünü ifade etmiş, 20 kamyon, 12 motosiklet ve 400 bisiklet ile seçim faaliyetine hazırlandıklarını sözlerine eklemiştir. Bu miktarlarda mübalağa payının ancak %25 olacağını hatırlattıktan sonra DP ileri gelenlerinin bankalardan pamuk ziraatı için aldıkları paranın bir kısmını bu işe tahsis ettiklerini söylemiştir. DP'nin il dâhilinde 370 ocak ve 5000'den fazla üyesi olduğu bilgisini de vermiştir. Bu nedenle 1950 seçimleri için olağanüstü bir gayret göstermeleri gerektiğini hatırlattıktan sonra bol paranın yanı sıra iyi bir milletvekili listesi ile seçime hazırlanmaları gerektiğinin altını çizmiştir. Nazif Ergin raporunda Antalya'da partililerin yanı sıra Korkuteli, Elmalı, Serik, Manavgat, Alanya ve Gazipaşa ilçelerini gezdiğini halkla konuşmalar yaptığını dile getirmiştir⁹⁹ Nazif Ergin'in raporu CHP'nin durumunun hiç de iyi olmadığını göstermesi açısından dikkat çekicidir.

1950 Antalya İli Milletvekili Genel Seçim Sonuçları

1950 seçimlerinde Antalya'da kayıtlı seçmen sayısı 129.517 olmakla birlikte oy kullanan seçmen sayısı 113.312'dir. Seçime katılım %87.5 düzeyindedir. CHP 37.025 oy ile %35.3'ünü, DP 67.867'si ile %64.7'sini, Bağımsızlar ise 4751'li ile %0.9 oranında oy almıştır.¹⁰⁰ 1950 Seçimlerinde Antalya DP'nin en çok oyu aldığı beşinci yerdir. DP, Rize'de %70, Kayseri'de %66.9, Çorum'da % 65.5, Bolu'da %65.4 ve Antalya'da %64.7 oranında oy almıştır.¹⁰¹ DP'nin seçimi kazanması ile birlikte Fatih Dalaman, Nazifi Şerif Nabel, Burhanettin Onat, İbrahim Subaşı, Akif Sarıoğlu, Ahmet Tekelioğlu ve Ahmet Tokuş Antalya milletvekili olarak göreve başlamışlardır.¹⁰²

DP'nin iktidarı kazanması üzerine kutlamalar yapılmıştır. 15 Mayıs 1950'de Konyaaltı'nda şoförler tarafından parti binası önünde, kimi DP'liler de Muratpaşa, Kışla ve Serik DP Ocaklarında eğlenceler düzenlemişlerdir.¹⁰³ DP'den Antalya Milletvekili seçilen Ahmet Tekelioğlu, Burhanettin Onat, İbrahim Subaşı, Ahmet Tokuş, Akif Sarıoğlu, Fatin Dalaman ve Nazifi Şerif Nabel 19 Mayıs 1950'de Parti Grup toplantısına katılmak üzere Ankara'ya hareket etmişlerdir. Uğurlamaya Demokratlardan oluşan büyük bir kalabalık katılmıştır. Milletvekillerine “*Yeter söz Milletindir*”, “*Hâkimiyet Kayıtsız Şartsız Milletindir*” gibi veczelerin olduğu büyük bir buket de takdim edilmiştir. DP binası önünden Şarampol mevkiine kadar yaya olarak gitmişlerdir. Burada kurban kesilmiş, gül

99 BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 1472.16.2.

100 *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2007*, s. 35

101 Cem Çakmak, “Türkiye’de 1950’li Yıllardaki Genel Seçimler Üzerine Bir Deneme”, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, C.12, S. 3-4, Yıl 1985, s. 250.

102 *TBMM Albümü 1920-2010*, C. 2, s. 546-547.

103 “Demokratlar Bayram Yapıyor”, *İleri*, 18 Mayıs 1950.

Gazisi

Akademik
Bakış

275

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

yapraklarından hazırlanmış konfeti yere serpilmiş ve yola gül suyu dökülmüştür. Antalyalı demokratlar yağmura rağmen şehir dışına kadar yürüyerek milletvekillerini uğurlamışlardır.¹⁰⁴

1954 Genel Seçimlerinde Antalya

1954 Genel Seçimlerinde Partilerin Aday Tespiti

1954 genel seçimleri, 1950'de yapılan genel seçimlere göre DP teşkilatı içinde oldukça hararetli ve çekişmeli olaylara sahne olmuştur. Üç ayrı aday listesi oluşturulmuştur. Birinci liste; Doktor Burhanettin Onat, Ahmet Tekelioğlu, Atilla Konuk, Fatin Dalaman, Salih Sipahioğlu, Adnan Selekler, Ahmet Tokuş'tan oluşur. İkinci liste; İhsan Ataöv, Ömer Eken, Mustafa Uğurlu, Ömer Türkış, Ahmet Yıldırım, Faiz Sarlar, Abdurrahman Aya'nın isimlerinin bulunduğu listedir. Üçüncü listede ise Akif Sarıoğlu, Nazifi Şerif Nabel, Ahmet Torgay, Mehmet Ali Atalay, Şefik Özoral bulunmaktadır. Bunlar arasında ikinci grup en faalidir.¹⁰⁵ Antalya'da DP'lilerin kendi aralarında mücadelelerinin artması CHP lehine hareketlerin doğmasına sebep olacak yorumlarının yapılmasına sebep olmuştur.¹⁰⁶

DP Merkez İlçe Başkanı Ömer Eken 21 Mart 1954 Pazar günü yapılacak aday yoklama hazırlıklarının tamamlandığını bildirmişse de,¹⁰⁷ DP Genel İdare Kurulu bu tarihi 28 Mart 1954 Pazar gününe ertelemiştir.¹⁰⁸ Tehir edilmesiyle ilgili olarak çeşitli iddialar ortaya atılmıştır. Bunlardan ilki DP aday listelerinin bazı merkezlerde henüz tam olarak netlik kazanmadığı ve ihtilaflar olduğuna ilişkindir. Bir diğeri ise yoklamayı CHP'nin yoklama günü olan 28 Mart 1954'e tesadüf ettirerek DP listesine giremeyenleri CHP'nin almasının önüne geçmek olduğudur.¹⁰⁹

DP ve CHP milletvekili adayları köy köy bucak bucak dolaşarak seçim faaliyeti içerisinde yer almışlardır. Halk Partililer Kundu köyüne gitmiş birçok hatip burada konuşmuştur.¹¹⁰ Adaylığını koyan partililer Antalya'nın ilçe, bucak ve köylerini dolaşarak kendilerini övmekte, halka kendilerini beğendirmek için gayret göstermektedirler. Ancak DP yoklamasına girecek adaylar belli olmasına rağmen henüz CHP milletvekili adayları belli olmamıştır.¹¹¹

Bu arada 1950 seçimlerine DP merkez adayı olarak katılarak Antalya Milletvekili seçilen Dr. Nazifi Şerif Nabel, Genel Kurul tarafından Kastamonu ve Tokat illeri müfettişliğine tayin edildiğinden Antalya'dan milletvekili aday

104 "Milletvekillerimiz Teşyi Edildiler", *İleri*, 20 Mayıs 1950.

105 "DP Mebus Namzetleri Arasında Son Kombinozonlar", *Şelale*, 12 Mart 1954.

106 "Parti Mücadelesi Artıyor, DP İl Teşkilatı Dâhili Bir Çekişme Sahasına Girmiş Bulunuyor", *Şelale*, 6 Mart 1954.

107 "DP Merkez İlçe Başkanının Beyanatı", *İleri*, 17 Mart 1954.

108 "DP Aday Yoklaması 28 Martta Yapılacak", *İleri*, 21 Mart 1954.

109 "DP Aday Yoklaması Tehir Edildi", *Şelale*, 23 Mart 1954.

110 "Halk Partililer Kundu Köyüne Gidip Geldiler", *Şelale*, 17 Mart 1954.

111 "Seçim Kampanyası Açıldı, Her İki Parti Mensupları ve Müstakiller Kaza, Nahiye ve Köyleri Taramaya Çıktılar", *Şelale*, 18 Mart 1954.

yoklamasına girmeyecektir.¹¹² Dr. Nazifi Şerif Nabel DP Antalya milletvekili adaylığından feragat ettiğini bildirmiş ve listeden çıkarılmıştır.¹¹³ Eski Ziraat Bankası Müdürü Mustafa Barçın Antalya'dan koymuş olduğu DP adaylığını geri alarak Konya adaylığına karar verdiğini açıklamıştır.¹¹⁴ DP Müfettişi Hüsnü Yaman, Antalya DP teşkilatında adaylık meselesindeki ciddi ve derin ihtilafları incelemek üzere Antalya'ya gönderilmiştir.¹¹⁵

28 Mart 1954 Pazar günü CHP ve DP Antalya milletvekili adaylarını seçmiştir. CHP seçimleri genelde sakin geçerken DP aday yoklamaları oldukça hararetli ve tartışmalı geçmiştir.¹¹⁶ 28 Mart 1954'te Antalya DP milletvekili aday yoklamaları bütün ilçelerde yapılmıştır. Oy sırasına göre tespit edilen DP adayları; Burhanettin Onat, Dr. Asım Okur, Attila Konuk, Ahmet Tekelioğlu, Ahmet Tokuş, Fatin Dalaman, Sadık Erdem'dir.¹¹⁷ Akif Sarioğlu ve İbrahim Subaş seçimde kaybettiğinden, Dr. Nazifi Şerif Nabel'de listeden kendi isteğiyle çıktığından üç milletvekili 1954 seçimine Antalya'dan giremeyecektir.¹¹⁸ DP, milletvekili adaylarını 12 Nisan 1954 akşamı radyodan ilan etmiştir. Antalya listesinden Sadık Erdem genel merkezin vetosuna uğramış ve listeden çıkarılmıştır. Akif Sarioğlu Muğla'dan, Nazifi Şerif Nabel'de Kastamonu'dan aday gösterilmiştir. Böylece merkezden gösterilen aday sayısı Antalya'da ikiye düşmüştür.¹¹⁹ Adaylardan biri Enver Karan'dır.¹²⁰ Bir süredir İstanbul'da bulunan ve rahatsızlığı nedeniyle gelemeyen Antalya Milletvekili ve adayı Fatin Dalaman 14 Nisan 1954'te Antalya'ya gelmiştir.¹²¹

Dr. Burhanettin Onat, Ahmet Tekelioğlu, Fatin Dalaman ve Ahmet Tokuş'un bir kere daha yoklamaları kazanmaları DP hesabına büyük bir kazanç kabul edilmiştir. Diğer taraftan Yüksek Mühendis Attila Konuk, Avukat Sadık Erdem ve Dr. Asım Okur DP listesine büyük bir kuvvet vermiştir. Öte yandan DP mebus adaylarına çok kısa zaman içinde 2349 tebrik telgrafı gelmiştir.¹²²

Aday yoklamasını kazanan, ancak DP merkezinin veto hakkı ile Antalya aday listesinden çıkarılan Sadık Erdem 16 Nisan 1954'te Ankara'ya gitmiştir. Sadık Erdem Antalya'dan ayrılırken DP'li olduğunu ve partisinin 2 Mayıs 1954'teki genel seçimleri kazanması için çalışacağını belirtmiştir.¹²³ Sadık Erdem'den 20 oy daha az alarak adaylık yoklamasını kaybeden İhsan Ataöv DP Teşkilatına

112 "Dr. Nazifi Şerif Nabel Yoklamaya Girmiyor", *İleri*, 25 Mart 1954.

113 "Nazifi Şerif Nabel Antalya Listesinden Feragat Etti", *Şelale*, 25 Mart 1954

114 "Mustafa Barçın Adaylığını Geri Aldı", *Şelale*, 24 Mart 1954.

115 "DP Müfettişi Hüsnü Yaman", *Şelale*, 24 Mart 1954; "DP Mebus Adayları Veto mu Ediliyor?", *Şelale*, 24 Mart 1954.

116 "Evvelki Gün Her İki Parti Mebus Adayları Seçildi", *Şelale*, 30 Mart 1954.

117 "DP Mebus Namzetleri Dün Tespit Olundu", *İleri*, 29 Mart 1954; "DP'nin Aday Listeleri", *Milliyet*, 13 Nisan 1954.

118 "Denemeyi Kaybeden Eski Mebuslar", *Şelale*, 30 Mart 1954.

119 "DP Adayları Resmen İlan Edildi", *Şelale*, 14 Nisan 1954.

120 "Enver Karan Kimdir", *İleri*, 15 Nisan 1954.

121 "Fatin Dalaman Dün Avdet Etti", *İleri*, 15 Nisan 1954.

122 "DP Mebus Adayları Büyük Alakayla Karşılandı", *İleri*, 30 Mart 1954.

123 "Sadık Erdem Ankara'ya Gitti", *İleri*, 17 Nisan 1954.

Gazisi

Akademik
Bakış

277

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

teşekkür ederken, partisinin 2 Mayıs 1954'teki genel seçimleri kazanması için hizmetine devam edeceğini ifade etmiş ve kazananlara başarılar dilemiştir.¹²⁴ DP Antalya mebus adaylık yoklamasını kaybeden Ahmet Torgay, İleri gazetesi-ne gönderdiği bir mektupla kendisine ilgi gösterenlere teşekkür etmiş, DP'ye hizmete devam edeceğini belirtmiş ve kazananlara başarılar dilemiştir.¹²⁵

CHP Antalya milletvekili adaylarının tespitinde yaşanan süreç Demokratlarınki kadar hararetli ve çekişmeli olmasa da CHP'de de hareketlilik vardır. CHP'den milletvekili aday yoklamasına girmek isteyen Merkez İlçe Başkanı Dr. Sabri Şallı ile birlikte yine adaylardan olduğu belirtilen Serik'ten Galip isimindeki bir şahıs bir jip satın alarak Antalya köylerini gezmeye başlamıştır.¹²⁶ Yine Ömer Hakkı Göksoy'un CHP'ye 14.500 liraya kamyonet alması, bu partiden milletvekili aday olmak isteyenler için "keseler açıldı, kasalar açıldı" söylentilerine sebep olmuştur.¹²⁷ CHP'den milletvekili olmak isteyen adaylardan Öğretmen Kemal Kaya Antalya'ya gelmiş ve Avukat Talat Tuğ da Korkuteli'nin Yelem köyündeki akrabalarına mektuplar yazarak kendisine aday olduğu takdirde oy verip vermeyeceklerini sormuştur.¹²⁸

CHP Genel İdare Kurulunun kararı ile toplanmasına karar verilen kurultaya katılmak üzere CHP İl Başkanı Etem Ağva, Atayolu Gazetesi Neşriyat Müdürü Osman Şan, Alanya'dan Dr. Ali Körseoğlu, Finike'den Hıfzı Benli 22 Şubat 1954'te Ankara'ya gitmiştir. Ancak bu durum CHP Antalya Milletvekili aday listesinin takviye edilmesini isteyecekler ve Antalya'da Halk Partisi listesine kuvvet verecek kimselerin bulunmadığını belirtecekler yorumlarının yapılmasına neden olmuştur.¹²⁹ 1954 yılı milletvekili seçimleri adaylığı için CHP'nin güçlü aday arayışı içinde olduğunu gösteren iki gelişme yaşanmıştır. Bunlardan biri Rasih Kaplan'ın yeğeni Tahir Kaplan'a yapılan teklif,¹³⁰ bir diğeri de daha önce milletvekilliği yapmış olan Nurullah Esat Sümer'e yapılan tekliftir.¹³¹ Ancak her ikisi de teklifi reddetmiştir.¹³²

CHP'ye Antalya milletvekili olmak üzere yapılan müracaatlar 24 Mart 1954'te sona ermiş,¹³³ 15 vatandaş müracaat etmiştir. Bu milletvekili adayları Ali Cemal Tanıl, Refet Tugay, Rahmi Ataöv, Aziz Yeger, Ethem Ağva, Niyazi Aksu, Mehmet Saraçoğlu, Vehbi Öğretmen, Ali Sami Yen, Fuat Dal, Ömer Hakkı Göksoy, Ali Köseoğlu, Hıfzı Benli, Feyzi Gürsoy, Tahir Kaplan'dır.¹³⁴ 28 Mart 1954'te aday yoklamaları yapılmış ve Etem Ağva, Ömer Hakkı Göksoy, Tahir

124 "Çarıklı İ. Ataöv DP Teşkilatına Teşekkür Ediyor", *İleri*, 31 Mart 1954.

125 "Ahmet Torgay'ın Bir Mektubu...", *İleri*, 1 Nisan 1954.

126 "CHP'nin Müstakbel Namzetleri Çalışıyor", *İleri*, 23 Ocak 1954.

127 "Keseler açıldı", *İleri*, 10 Mart 1954.

128 "Cumhuriyet Halk Partili Namzetler Antalya'ya Gelmeğe Başladılar", *İleri*, 6 Şubat 1954.

129 "Cumhuriyet Halk Partiler Kurultaya Gidiyor", *İleri*, 22 Şubat 1954.

130 "Halk Partisinden Adaylığını Kabul Etmeyen Mühendis", *İleri*, 24 Ocak 1954.

131 "Halk Partisinin Mebus Namzetleri", *İleri*, 17 Mart 1954.

132 "CHP Mebus Namzetleri", *İleri*, 26 Mart 1954.

133 "Halk Partisi Adayları Belirliyor", *Şelale*, 21 Mart 1954.

134 "CHP Mebus Namzetleri", *İleri*, 26 Mart 1954.

Kaplan, Ali Nazım Köseoğlu ve Feyzi Gürsoy, Mehmet Saraçoğlu, Refet Tugay, Hıfzı Benli CHP Antalya adayları olarak belirlenmiştir.¹³⁵

Yeni milletvekili adaylarının yaş ve öğrenim durumları da şöyledir. CHP adayların ortalama yaşı 40'ın biraz altında, DP'lilerin ise üstündedir. Her iki parti adaylarının tahsil ortalamalarında fark yoktur. DP'de üç doktor, iki mühendis, bir hukukçu bir çiftçi, CHP'de ise üç doktor, bir mühendis bir siyasal bilgiler mezunu, bir hukukçu, iki de tüccar vardır.¹³⁶

Bu arada CHP Antalya Eski Milletvekili Niyazi Aksu ile DP Elmalı İlçe Başkanı Ömer Türkü 28 Mart 1954'te yapılan aday yoklamasında biri CHP diğeri DP saflarında katılmışlardır. Elmalılı olan bu kişilerin her ikisinin de yoklamada başarılı olamaması üzerine Elmalılar hemşerilerinin aday olamamasının bir tertip sonucu olduğunu iddia etmişlerdir. Elmalı'da her iki partinin ileri gelenleri aralarında anlaşarak, İstanbul'da bulunan Elmalılı Profesör Hüsnü Hamit Sayman'ın bağımsız adaylığını koyması halinde onu destekleyeceklerini açıklamışlardır. Ayrıca Elmalı İlçesinin girişine "*Halk Partili ve Demokrat Partili mebus adayları kazamıza uğramadan doğruca Finike ilçesine gidiniz*" yazılı bir levha asarak ilginç bir şekilde tepkilerini göstermişlerdir.¹³⁷ 8 Nisan 1954'te Kaş'a gitmek için Elmalı'ya gelen CHP milletvekili adayları parti binasına kapalı olduğu için girememişlerdir. Burada bulunan partinin sorumlularından anahtarı isteyerek binayı açmak istemişlerse de Elmalı CHP'lileri adayların bu isteklerini reddetmişlerdir.¹³⁸

Müstakil adaylar listesi; Avukat Şahap Kervancıoğlu, Avukat Nihat Su, Gazeteci Cemalettin Sarıkadioğlu, Korkuteli'nde Avukat İhsan Öz, Şadi Gebeceli, Tahir Şargın'dan oluşmuştur.¹³⁹ Mehmet Şanlı Antalya İl Seçim Kurulu Başkanlığına müracaat ederek bağımsız adaylığını koymuştur.¹⁴⁰ Alanya gazetesi sahibi Cemal Sarıkadioğlu ile Serdengeçti Mecmuası sahibi Osman Yüksel de yine bağımsız olarak adaylıklarını koyan isimler arasında yer almıştır.¹⁴¹ Cumhuriyetçi Millet Partisi Antalya'da 1954 yılı genel seçimlerinden sonra Temmuz 1954'te kurulmuştur. CMP Antalya İl Başkanı Remzi Büyükozer, İkinci Başkanı Ahmet Bileydi'dir.¹⁴²

Milletvekili Adaylarının Propaganda Faaliyetleri

1954 genel seçimleri için DP, yılın başından itibaren propaganda faaliyetlerine başlamış ve 3 Ocak 1954 Pazar günü şehir sineması salonlarında konuşmanın ağırlık merkezinin CHP'nin mallarının hazineye iade edilmesi hususunun olduğu bir toplantı yapmıştır. Bu toplantıda ilk sözü alan Salih Sipahioğlu, CHP'nin haksız elde ettiği malların hazineye iade edilmesi dolayısıyla CHP'den yükse-

135 "Mebus Namzetleri Dün Tespit Olundu", *İleri*, 29 Mart 1954.

136 "Yeni Mebus Adaylarının Yaş ve Tahsil Vasatileri", *Şelale*, 31 Mart 1954.

137 "DP ve CHP Mebus Adayları Kazamıza Uğramadan Finike'ye Gidiniz", *İleri*, 7 Nisan 1954.

138 "Elmalı'da CHP Binası Halk Partililere Kapandı", *İleri*, 10 Nisan 1954.

139 "CHP Mebus Namzetleri", *Şelale*, 12 Mart 1954

140 "Müstakil Milletvekili Namzetleri", *İleri*, 31 Mart 1954.

141 "Müstakil Namzetler", *İleri*, 3 Nisan 1954.

142 Görgülü, *a.g.t.*, s. 213.

Gazi

Akademik
Bakış

279

Cilt 15
Sayı 29
Kış 2021

len seslerin isabetsiz olduğunu iddia etmiştir. Avukat Adnan Selekler de Halk Partisinin mallarının hazineye iadesi hakkındaki kanunun hukuki cepheden tahlilini yapmış ve dokuz vilayetten CHP zimmetine geçen paranın 54 milyon olduğunu ifade etmiştir. Daha sonra DP Haysiyet Divanı Başkanı Remzi Büyüközer ile İl Kurulu Azası İhsan Ataöv de birer konuşma yapmışlardır.¹⁴³

DP 1954 seçimlerinde de 1950 seçimlerinde olduğu gibi mitingler ve toplantılar ile yoğun bir propaganda faaliyeti başlatmıştır. 8 Ocak 1954'te Antalya'nın Serik ilçesinde, CHP'lilerin yapmış oldukları iddialara cevap için yılın ilk mitingini düzenlenmiştir. Bu mitingde sırası ile M. Ali Atalay, Nazmi Ünal, Remzi Gököz, Ömer Eken, Mustafa Uğurlu, Faiz Sarlar, Ali Özparlar, Adnan Selekler, İhsan Ataöv, Ragıp Toros, Süleyman Türkü, Hüseyin Doğan, Ali Satılmış ve Salih Sipahioğlu birer konuşma yapmışlardır.¹⁴⁴

Bu miting sırasıyla, 25 Ocak Manavgat,¹⁴⁵ 5 Şubat Kumluca,¹⁴⁶ 24 Şubat Korkuteli,¹⁴⁷ 25 Şubat Finike ve 26 Şubat Kumluca ve Bağyaka,¹⁴⁸ 26 Şubat Çakmaklı köyü¹⁴⁹ ile 1 Mart'ta Manavgat'ta yapılan mitingler izlemiştir.¹⁵⁰ Nisan ayında da çok sayıda miting düzenlenmiştir. 9 Nisan'da Döşemealtı köylerinde ve Kızıllı köyünde,¹⁵¹ Akseki ve Cevizli'de,¹⁵² 10 Nisan'da Yeniköy'de,¹⁵³ 11 Nisan'da Serik'te¹⁵⁴ ve Elmalı'da,¹⁵⁵ 14 Nisan'da yine Korkuteli'de yapılmıştır.¹⁵⁶ Yine 17 Nisan'da Kemer'de,¹⁵⁷ 20 Nisan'da Finike'de,¹⁵⁸ 21 Nisan'da Döşemealtı'nın Ilıca Pazarında,¹⁵⁹ 22 Nisan'da Aksu ve Çandır köylerinde,¹⁶⁰ 23 Nisan'da Alanya'da¹⁶¹ ve Karaöz'de,¹⁶² 24 Nisan'da Akseki'de miting yapılmıştır.¹⁶³

1954 seçimleri öncesinde İnönü yaptığı konuşmalarda, iktidarın ekonomi politikasını hedef alarak yapılan yatırımların ve destekleme fiyatlarının belli bir program dâhilinde olmadığını ileri sürmüştür.¹⁶⁴

143 "Antalya DP'nin İftihar Kalesidir", *İleri*, 5 Ocak 1954.

144 "DP'nin Serik Mitingi Muazzam Oldu", *İleri*, 9 Ocak 1954.

145 "Manavgat'ta DP Mitingi", *İleri*, 26 Ocak 1954.

146 "DP Kumluca Acık Hava Toplantısı", *İleri*, 7 Şubat 1954.

147 "Korkuteli Çarşamba Günü Tarihi Bir Gün Yaşandı", *İleri*, 26 Şubat 1954.

148 "Finike'de DP Mitingleri", *İleri*, 5 Mart 1954.

149 "DP'liler Dün Çakmaklı'ya Gitti" *İleri*, 27 Şubat 1954.

150 "DP Manavgat'ta Yine Heyecan Yarattı", *İleri*, 2 Mart 1954.

151 "Dünkü Miting Döşemealtı Köylerinde Miting Yapıldı", *İleri*, 10 Nisan 1954.

152 "DP'nin Akseki ve Cevizli Toplantıları", *İleri*, 11 Nisan 1954.

153 "DP Yeniköylülere Muazzam Bir Gün Daha Yaşattı", *İleri*, 11 Nisan 1954.

154 "DP Belkis'ta Bir Miting Yaptı", *İleri*, 13 Nisan 1954.

155 "DP Elmalı'da Yine Hakiki Kuvvetini Gösterdi", *İleri*, 14 Nisan 1954.

156 "DP Mitingi Çok Muhteşem Bir Surette İcra Edildi", *İleri*, 15 Nisan 1954.

157 "DP Hatiplerinin Kemer Gezisi", *İleri*, 18 Nisan 1954.

158 "DP Halk Partisi Kazalarımızda Bozguna Uğrattıyor", *İleri*, 21 Nisan 1954.

159 "DP Döşemealtı Mitingi", *İleri*, 22 Nisan 1954.

160 "Dün DP Mitingleri", *İleri*, 23 Nisan 1954.

161 "DP Alanya'da Dün Muhteşem bir Gün Daha Yaşatmış Oldu", *İleri*, 24 Nisan 1954.

162 "DP Karaöz Mitingi", *İleri*, 25 Nisan 1954.

163 "Akseki'de Dün Yapılan Demokrat Parti Mitingi", *İleri*, 25 Nisan 1954.

164 Tefik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)*, İmge Yayınevi, Ankara 2004, s. 47.

7 Şubat 1954'te Genç Demokratların Antalya teşkilatının kuruluşu mü-nasebetiyle DP Merkez İlçe Başkanlığınca şehir sinemasında bir toplantı yapılmıştır.¹⁶⁵ Alanya'da da 9 Şubat 1954'te Salı günü akşamı Genç Demokratlar tarafından bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantı da salondaki beş yüz kişi "*Yaşasın DP, var olsun gençlik*" sloganları atılmış ve salondakilere "*Seven Ne Yapmaz*" isimli bir Türk filmi gösterilerek propaganda daha etkili hale getirilmek istenmiştir.¹⁶⁶ Ayrıca DP, 29 Nisan 1954'ten itibaren propaganda yasağı başlayacağından 28 Nisan 1954'te, Antalya propagandasının son mitingini yapmıştır. Mitingde DP milletvekili adaylarından Dr. Burhanettin Onat, Ahmet Tekelioğlu, Dr. Fatin Dalaman ve diğer adaylar söz almıştır.¹⁶⁷

CHP de 22 Ocak'ta Serik'te¹⁶⁸ ve 25 Nisan'da Antalya Cumhuriyet Meydanında birer miting düzenlemiştir. Ancak 25 Nisan'daki mitingde, CHP'lilerle birlikte DP'lilerin de rozet vermesi üzerine başlayan gerilim, DP'lilerin gürültü ve karışıklık çıkarmaları ile devam etmiş polis müdahalesiyle sona ermiştir. Diğer taraftan mitingde hoparlör sisteminin sabote edildiği de iddia edilmiştir.¹⁶⁹

DP tarafından CHP'nin propaganda faaliyetlerini çeşitli vesilelerle engelleme girişimi olarak değerlendirebilecek gelişmeler yaşanmıştır. Örneğin, 7 Nisan 1954'te CHP, Döşemealtı'nın pazarı olması nedeniyle bir açık hava toplantısı yapmak istemiştir. Bu durumu haber alan DP teşkilatından İhsan Ataöv, Ömer Eken ve Abdurrahman Aya CHP'li heyetten önce sabahleyin erkenden Döşemealtı'na gelerek, pazar yerinde rozet dağıtarak, halkla hasbihalde bulunmuşlardır. DP'li heyet ayrıldıktan sonra CHP'li heyet gelmiş ve pazar yerinde kimseyi bulamayınca da civar köylere gitmişlerdir.¹⁷⁰ Yine bir başka olayda 18 Nisan 1954'te Manavgat'ta yapılan yağlı pehlivan güreşi sırasında meydana gelmiştir. Bu pehlivan güreşi sırasında hem Halk Partililer hem de Demokratlar miting yapmak istemişlerdir. Halk Partililer amaçlarını gerçekleştirememiş ancak Demokratlar mitinglerini yapabilmışlerdir.¹⁷¹ Bir başka hareket de CHP'nin 26 Nisan 1954'te Alanya'da bir miting düzenlemek istemesi sırasında olmuştur. Bu partinin Alanya'da miting yapacağını öğrenen DP Antalya İl Başkanı İhsan Ataöv Alanya'ya gitmiştir. Ataöv, Halk Partisi mitinginin yapıldığı meydana yanında Demokratlarla beraber deniz kıyısına gitmiştir. Bu durum taraflar arasında gerginliğe neden olmuş, İhsan Ataöv ve Ahmet Azaklı vatandaşları sakinleştirerek iskele kahvesine götürmüştür.¹⁷² Bir başka engelleme girişimi de CHP'nin Ağva'da bir miting yapmak için Antalya Valiliğine müracaat etmesi sonucu gerçekleşmiştir. Başvurunun 48 saat evvel yapılmadığı gerekçe gösterilerek valilik mitingine izin vermemiştir.¹⁷³

165 "Genç Demokratların Tarihi Toplantısı", *İleri*, 9 Şubat 1954.

166 "Alanya DP Gençlik Kolu Toplantısı", *İleri*, 12 Şubat 1954.

167 "Bu Gün DP'nin Büyük Mitingi Var", *Şelale*, 28 Nisan 1954.

168 "Serik CHP Mitingi C. Halk Partililerinin Ümitlerini Kırdı", *İleri*, 23 Ocak 1954.

169 "Halk Partisi Mitinginde Karışıklık Çıkanlık İstendi", *Şelale*, 27 Nisan 1954.

170 "CHP'nin Döşemealtı Mitingi", *İleri*, 8 Nisan 1954.

171 "Manavgat'ta DP Kuvvetini Halkçılara Gösterdi", *İleri*, 20 Nisan 1954.

172 "Alanya'da Halk Partisi Büyük Hezimete Uğradı", *İleri*, 28 Nisan 1954.

173 "CHP Ağva Mitingine Müsaade Alınmadı", *Şelale*, 3 Nisan 1954.

1954 genel seçimleri için Antalya bağımsız milletvekili adayları Osman Yüksel, Salih Sevindik, Mehmet Şanlı, Cemalettin Sarıkadioğlu ve Şahap Kervancıoğlu da propaganda faaliyetlerinde bulunmuştur. Osman Yüksel bir beyanname yayımlamıştır.¹⁷⁴ Ancak Osman Yüksel'in beyannamesi Alanya Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Milli Selamet Kanunu'na aykırı olduğu iddiasıyla toplatılmıştır.¹⁷⁵ Aynı zamanda Serdengeçti Mecmuası sahibi olan Osman Yüksel'in 22 Nisan 1954'te Antalya Emniyeti tarafından ifadesi alınmıştır.¹⁷⁶ Bağımsız milletvekili adaylarından olan Salih Sevindik ile Mehmet Şanlı 21 Nisan 1954'te seçim propagandalarını yapmışlardır.¹⁷⁷ Alanya Postası gazetesi sahibi bağımsız milletvekili aday Cemalettin Sarıkadioğlu'nun Antalya'nın batı ilçelerindeki gezileri ve buralarda yaptığı konuşma oldukça ilgi çekmiştir. Sarıkadioğlu bilhassa mevcut seçim kanununun haksızlığından, antidemokratik kanunların arttırılmasından ve köy davasının ciddiyetle ele alınmadığından şikâyet etmiştir.¹⁷⁸ 1954 seçimlerinde milletvekilliği adaylığını koymuş Avukat Şahap Kervancıoğlu seçim propagandası için köy köy dolaşmış ve gezdiği köylerde ilgi görmüştür. Özellikle Kervancıoğlu'nun konuşmaları halk tarafından beğenilmiştir.¹⁷⁹

İstifalar Üzerinden Yapılan Propagandalar

1950 genel seçimlerinde olduğu gibi 1954 seçim sürecinde de istifalar propaganda malzemesi yapılmıştır. Özellikle Antalya'nın tanınan kişilerinin istifasına örnek olarak, Manavgat Belediye Başkanı Vehbi Şehirli'den sonra bu ilçede yıllarca CHP İdare heyetinde bulunan Emin Akın, İzzet Şeker ile Seyit Sayın'ın CHP'den istifaları,¹⁸⁰ CHP saflarında birçok görev yapmış Antalya'nın sevilen yüzlerinden olan Hayriye Macit Yetkin'in partisinden istifası gösterilebilir.¹⁸¹ Ayrıca Dr. Sabri Şanlı da ilçe başkanlığından da istifa etmiştir.¹⁸² DP cephesinde de Abdurrahman Akın Finike DP İlçe İdare Kurulu üyeliğinden istifa etmiştir.¹⁸³

Daha önce CHP'den ayrılarak DP'ye kaydolan ancak Halk Partililerin baskısı ile DP'den de istifa eden Şoförler Cemiyeti Başkanı Mehmet Boyacı, Demokratların büyük tepkisine uğramıştır. Bunun üzerine Boyacı Şoförler Cemiyeti Başkanlığı'ndan istifa etmek zorunda kalmıştır.¹⁸⁴ Ancak DP'den ve Şoförler Cemiyeti Başkanlığı'ndan ayrılan Mehmet Boyacı, İleri gazetesine gönderdiği mektupta istifasını geri aldığını ve arkadaşları ile tekrar çalışmaya devam edeceğini bildirmiştir.¹⁸⁵

174 "Osman Yükselin Beyannameleri Toplatılıyor", *İleri*, 20 Nisan 1954.

175 "Serbest Aday Osman Yüksel'in Beyannamesi Toplatılıyor", *Şelale*, 20 Nisan 1954.

176 "Dün Osman Yükselin İfadesi Alındı", *Şelale*, 23 Nisan 1954.

177 "Serbest Adaylar Meydan Nutuklarını Söylediler", *Şelale*, 23 Nisan 1954.

178 "Cemalettin Sarıkadioğlu'nun Gezileri Her Tarafıta Alaka Çekiyor", *Şelale*, 27 Nisan 1954.

179 "Bağımsız Aday Kervancıoğlu'nun Gezileri", *Şelale*, 27 Nisan 1954.

180 "CHP'den Çözülme El'an Devam Ediyor", *İleri*, 1 Mart 1954.

181 "Halk Partisi'nden Mühim Bir İstifa", *İleri*, 3 Mart 1954.

182 "Dr. Sabri Şanlı", *Şelale*, 25 Mart 1954

183 "Abdurrahman Akın DP İlçe İdare Kurulundan İstifa Etti", *Şelale*, 26 Şubat 1954.

184 "Şoförler Cemiyeti Başkanı Mehmet Boyacı İstifa Etti", *İleri*, 20 Nisan 1954.

185 "Boyacı İstifasını Geri Almış", *İleri*, 22 Nisan 1954.

Bir başka örnek de, DP Haysiyet Divanı Başkanı ve İl Daimi Encümen Üyesi Remzi Büyükozer'in DP'den istifa etmesidir. İstifa etme gerekçesi olarak da Mazlum Adıson'un ve Mithat Tugay'ın İl Haysiyet Divanı kararına rağmen Parti genel merkezi tarafından ihraç edilmelerini göstermiştir.¹⁸⁶ Remzi Büyükozer'in DP'den istifası teşkilatın ileri gelenleri üzerinde büyük endişe uyandırmış ve bütün uğraşılara rağmen kararı geri aldırılmamışlardır.¹⁸⁷ Yerine, Çiftçi Hatem Atamer ittifakla DP Haysiyet Divanı Başkanı seçilmiştir.¹⁸⁸

Bir partiden istifa edip diğer partiye katılanlar arasında daha çok CHP'den istifa edip, DP'ye katılanlar görülmektedir. Bunlara Korkuteli'nin Belen Köyü Muhtarı Ali Rıza Subaşı,¹⁸⁹ CHP Gençlik Kolundan ve Halk Partisinden istifa ederek DP Gençlik Teşkilatına katılan İbrahim İncebalık örnek gösterilebilir.¹⁹⁰ Tek tek istifaların yanı sıra Gebiz nahiyesinin Macar köyünden Ali Çankaya ve ailesi¹⁹¹ ve yine Dumanlar Yeniköy'den Selanikli Emin Kara ve ailesi, Halk Partisinden istifa edip DP'ye kaydolmuştur.¹⁹² Ayrıca toplu istifalar da olmuştur. 106'sı Serik ilçesinin Karataş köyünden, altısı da Boztepe köyünden olmak üzere toplamda 112¹⁹³, yine Gündoğmuş ilçesinden 26¹⁹⁴ ve Elmalı'nın Yuva köyünden sekiz aileden 25 vatandaş CHP'den istifa ederek DP'ye kaydolmuştur.¹⁹⁵ 15-25 Ocak 1954 tarihleri arasında Alanya ilçesine bağlı Karamanlar köyü DP Ocak Başkanı Ali Görgülü 94 ve Saburlar köyü DP Ocak Başkanı Hasan Ali Bilen de 75 kişiyi kaydetmiştir.

İstifaların bir parti taraftarı olan gazetelere, özellikle İleri gazetesine gönderilen mektuplarla açıklanması ya da yalanlanması şeklinde olduğu da görülmektedir. Örneğin Serik ilçesinin Dikmen Köyü Muhtarı Ziya Erel, 30 Ocak 1954'te İleri gazetesine bir mektup göndererek, köyün CHP Ocak Başkanı Selahattin Öztürk ve arkadaşlarının istifa ederek DP'ye üye olduklarını belirtmiştir. Geriye kalan iki Halk Partilinin de yakın zamanda bu parti saflarından ayrılacağını ve böylece Dikmen'in Halk Partilinin bulunmadığı bir köy olacağını bildirmiştir.¹⁹⁶ Yine Manavgat'ta Seydiler köyündeki Hüseyin Köymen hariç diğer CHP'liler partilerinden istifa edip, kayıt defterini, parti tüzüğünü ve milletvekili adaylık yönetmeliğini İleri gazetesi aracılığıyla CHP'ye vermişlerdir.¹⁹⁷ Benzer şekilde Akseki'nin Çaltılıçukur Muhtarı DP'ye bir mazbata ile köyünde Halk Par-

186 "Remzi Büyükozer DP'den İstifa Etti", *Şelale*, 25 Nisan 1954.

187 "DP'den İstifaya Karar Veren Remzi Büyükozer'e Yapılan İsrarlar", *Şelale*, 25 Nisan 1954.

188 "DP Haysiyet Divanı", *İleri*, 28 Nisan 1954.

189 "Çorap Söküğü Devam Ediyor", *İleri*, 10 Ocak 1954

190 "CHP Gençlik Kolundan İstifa", *İleri*, 5 Şubat 1954.

191 "Halk Partisinden Bir İstifa", *İleri*, 21 Nisan 1954.

192 "CHP'den İstifa", *İleri*, 25 Nisan 1954.

193 "Halk Partisinden 112 vatandaş İstifa İle DP'ye Kaydoldular", *İleri*, 3 Mart 1954.

194 "Gündoğmuş'ta CHP'den İstifalar", *İleri*, 18 Mart 1954.

195 "Halk Partisinden İstifalar", *İleri*, 23 Mart 1954.

196 "Serik'te CHP'den İstifalar", *İleri*, 31 Ocak 1954.

197 "İşte En Kuvvetli Delil ve Vesikalar: Manavgat'ta Halk Partisi Tamamen Çökmek Üzere", *İleri*, 5 Mart 1954.

tisinden tek bir kişinin kalmadığını bildirmiştir.¹⁹⁸ Manavgat'ın Ilıca köyünün Gömeçli mahallesinden on bir vatandaş CHP'den istifa edip DP'ye katılmıştır. Merkez ilçeye bağlı Nebiler köyünden Hasan Bölükbaşı'da İleri gazetesine gönderdiği mektupta "...Köylüye elini uzatan DP icraatını çok yerinde gördüğünden CHP'den ayrılarak DP'ye kaydoluyorum" demiştir.¹⁹⁹ 19 Nisan 1954'te Elmalı'dan İleri gazetesine Halk partisinden istifa ederek DP'ye kaydolduklarını bildiren vatandaşların isimlerinin olduğu iki mektup ve tutanak gelmiştir.²⁰⁰

İstifaların gazeteler aracılığıyla tekzip edildiği de olmuştur. Kaş Uğrar köylülerinden olan Hüseyin Testi, Ahmet Kesici, Ahmet Davul ve Yusuf Sarı İleri gazetesine bir mazbata göndererek DP'den istifa etmediklerini bildirmişlerdir.²⁰¹ CHP Finike ilçesi üyelerinden olan tüccar Şevki Serdar, Antalya'da çıkan bir gazeteye göre partisinden istifa etmiş gösterildiğini ancak istifa etmediğini eskisi gibi faaliyetini yürüttüğünü söylemesi de bu duruma örnek gösterilebilir.²⁰² Özetle seçim kampanyası boyunca istifalar üzerinden partiler, gövde gösterisinde bulunmuşlardır.

Parti Teşkilatlanmaları

DP'nin Antalya'da 1950 genel seçimleri öncesi ilçe, bucak ve köylerde ocaklar açarak çok hızlı bir şekilde teşkilatlanmaya çalıştığı bilinmektedir. 1954 genel seçimleri için de bu faaliyetler sürdürülmekle birlikte öncekinden farklı olarak DP teşkilatlanmaya Gençlik kolları açarak devam etmiştir.

Finike'de Kale mahallesinde açılan DP Ocağı'nın çeşitli yerlerine hoparlör konularak yapılan seçim konuşmalarını çevredeki halkın da duyması sağlanmıştır. İhsan Ataöv, Faiz Sarlar, Ömer Türkiş ve Ömer Eken birer konuşma yapmışlardır.²⁰³

Yeni açılan DP ocaklarının yanı sıra kapanan CHP ocaklarının üyelerinin DP'ye geçtiği de görülmüştür. Serik ilçesinin Çakış köylüleri Dr. Refet Tugay tarafından açılan CHP Ocağını kapatarak DP'ye katılacaklarını bildirmişlerdir.²⁰⁴ Yine Serik ilçesinin Haskızılören köyündeki CHP Ocağının kapanmasıyla birlikte ocak başkanı ve azalar DP'ye geçmiştir.²⁰⁵ 27 Ocak 1954'te Antalya'da Genç Demokratlar Kolunun faaliyete geçmesi ve Müteşebbis Heyetinin kurulmasıyla ilk günden yüzü aşan kayıt yapılmıştır.²⁰⁶ 30 Ocak 1954'te Korkuteli ilçesinde DP Gençlik Teşkilatı kurulmuştur. Orta kahvede yapılan toplantıda genç avukatlardan Galip Kaya Müteşebbis Heyeti Başkanlığına seçilmiş ve teşkilata yüz

198 "Cumhuriyet Halk Partisindeki Çözüntü Hala Devam Ediyor", *İleri*, 6 Mart 1954.

199 "Halk Partisinden İstifalar", *İleri*, 11 Mart 1954.

200 "Elmalı Halk Partisinde Vuku bulan Çöküntüler", *İleri*, 20 Nisan 1954.

201 "DP'liler DP'li Kalacaklardır", *İleri*, 2 Şubat 1954.

202 "Şevki Serdar CHP'den İstifa Etmedi", *Şelale*, 26 Şubat 1954.

203 "Finike Kale Mahallesi DP Ocağı 'da Açıldı", *İleri*, 18 Şubat 1954.

204 "Halk Partili Olmağı Kabul Etmeyen Köy", *İleri*, 27 Ocak 195 Ocak 4.

205 "Çorap Söküğü Devam Ediyor", *İleri*, 3 Şubat 1954.

206 "Genç Demokrat Partililer Faaliyete Geçti", *İleri*, 27 Ocak 1954.

elliden fazla kayıt yapılmıştır.²⁰⁷ Serik ilçesinde başkanlığına Remzi Tunç'un seçildiği Genç Demokratlar Müteşebbis Heyeti teşekkül etmiş yüz elli yedi gencin kaydı yapılmıştır.²⁰⁸

4 Şubat 1954 Alanya'da DP Merkez İlçe binasında Genç Demokratlar Heyeti kurulmuş, yüzden fazla genç DP'ye katılmıştır.²⁰⁹ 7 Şubat 1954 Pazar Günü DP Finike İlçe Başkanı Faiz Sarlar'ın davetiyle parti binasında bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda DP Finike Gençlik Kolu teşekkül ettirilerek çalışmalarına başlanmıştır.²¹⁰ Daha önce Halk Partili olmadığı için CHP Gençlik Kolu'nun kurulmadığı Elmalı'nın Zümrütova köyünde, DP Gençlik Kolu açılmıştır.²¹¹ Antalya'nın Korkuteli ilçesinde şubat²¹² ve nisan²¹³ aylarında düzenlenen iki mitingde milletvekili adaylarının yanında DP Gençlik Teşkilatı Başkanı Avukat Galip Kaya'nın konuşması gençlerin öne çıkan siyasi faaliyetlerinden biri olarak gösterilebilir.

CHP teşkilatına bakılacak olursa, seçimler öncesi Antalya'da gençlik kollarının oluşturulmasına önem verildiği görülmektedir. Ancak bu süreçte sıkıntı verici olaylar da yaşanmıştır. İleri gazetesine gönderilen bir telgrafta göre, 27 Ocak 1954'te CHP Elmalı Teşkilatı bu yerleşim biriminde bir Gençlik Kolu kurmak istemiştir. Bu nedenle Elmalı'daki bütün gençleri parti merkezine davet etmişler fakat hiçbir gencin davete katılmadığını gören Halk Partililer kahvelere giderek orada tanıdıkları kimseleri partiye götürmüşlerdir. Burada on iki genci kaydetmek istemişlerse de gençler reddederek parti merkezini terk etmişlerdir. Sonuç olarak kırk yaşını aşmış kimselerin bulunduğu bir teşekkül meydana getirilmiştir.²¹⁴ Ayrıca Halk Partisi Gençlik Kolundan Mehmet Çakar ve Ali Çakar'ın istifa edip DP'ye kaydolmalarını da DP, seçim malzemesi olarak kullanmıştır.²¹⁵

Seçimlerde basının oldukça etkili kullanıldığı görülmektedir. Haberlere bu açıdan temkinli yaklaşmak gerekmektedir. Zira seçim ortamında seçmenin oyunu kazanabilmek adına olayların daha abartılı olarak aksettirilmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

1954 Antalya İli Milletvekili Genel Seçim Sonuçları

1954 seçimlerinde Antalya'da kayıtlı seçmen sayısı 152.582 olmakla birlikte oy kullanan seçmen sayısı 131.992'dir. Seçime katılım %86.5 düzeyindedir. CHP oyların 46.824'ünü yani %35.9'unu, DP ise oyların 82.337'sini yani %63.2'sini

207 "Korkuteli'nde DP Gençlik Teşkilatı Kuruldu", *İleri*, 2 Şubat 1954.

208 "Serik'te Genç DP Teşkilatı Kuruldu", *İleri*, 5 Şubat 1954.

209 "Alanya'da Genç Demokrat Partililer Müteşebbis Heyeti Faaliyete Geçti", *İleri*, 5 Şubat 1954.

210 "DP Finike Gençlik Kolu Teşekkül Etti", *İleri*, 13 Şubat 1954.

211 "Elmalı Zümrütova Köyünde DP Gençlik Kolu Kuruldu", *İleri*, 23 Nisan 1954.

212 "Korkuteli Çarşamba Günü Tarihi Bir Gün Yaşandı", *İleri*, 26 Şubat 1954.

213 "DP Korkuteli'nde Halk Partisini Çok Perişan Hale Getirdi", *İleri*, 23 Nisan 1954.

214 "Elmalı CHP Gençlik Kolunun Kurulması Fiyasko İle Neticelendi", *İleri*, 27 Ocak 1954.

215 "CHP Gençlik Kolundan İstifalar Devam Ediyor", *İleri*, 17 Şubat 1954.

almıştır. Bağımsızlar da 4751 oy ile %0.9 oy almıştır.²¹⁶ DP'nin seçimi kazanması üzerine Kenan Akmanlar, Fatih Dalaman, Atilla Konuk, Burhanettin Onat, Ahmet Tokuş, Enver Karan, Asım Okur ve Ahmet Tekelioğlu partinin Antalya milletvekili olarak göreve başlamışlardır.²¹⁷

3 Mayıs 1954'te yapılan genel seçimlerde DP, Malatya, Kars, Sinop, Tunceli, Erzincan ve Kırşehir hariç diğer tüm illerde başarılı olmuştur. 1954 seçimlerinde DP'nin en çok oy aldığı yerler arasında Antalya % 63.2'lik oy oranıyla 13. sırada yer almıştır. CHP'nin %35.9'luk oy oranıyla 1950 seçimlerine kıyasla Antalya'daki oy oranını az da olsa artırdığı dikkati çekmektedir.²¹⁸ Tablo 1'de Antalya'da 1954 genel seçimine katılan DP ve CHP'li adayların ilçelerden aldıkları oy miktarları gösterilmiştir;²¹⁹

Tablo 1. İlçelerde Partilerin Aldığı Oylar (3 Mayıs 1954)

İlçeler	DP Oyları	CHP Oyları
Gündoğmuş	2432	2364
Serik	8150	2840
Gazipaşa	1705	3560
Akseki	4800	5023
Korkuteli	6700	4900
Elmalı	6600	4120
Kaş	10200	1350
Finike	7890	3500
Merkez	20114	9519
Alanya	7552	4190
Manavgat	5032	5427

İlçelerde partilerin aldığı oylara bakıldığında CHP'nin, Gazipaşa'da yaklaşık iki kat, Akseki ve Manavgat'ta ise çok az farkla DP'nin önünde olduğu görülmektedir. Diğer bütün ilçelerde ise DP oylarının CHP'den yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

DP 1954 seçimlerinde ülke genelinde oyların %58.4'ünü, CHP ise %35.1'ini almıştır. Neticede 541 milletvekilliğinden 503'ünü DP, 31'ini ise CHP almıştır.²²⁰ Oy oranı dikkate alındığında iki partinin çıkardığı milletvekili sayısındaki fark dikkat çekicidir. Seçim sonrası CHP çoğunluk seçim sistemi yerine nisbî seçim usulünü istemeye başlamıştır ki bu durum mevcut durumu lehine

216 *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2007*, s. 35.

217 *TBMM Albümü 1920-2010*, C.2, s. 615-616.

218 Çakmak, *a.g.m.*, s. 254-258.

219 "Antalya'da Seçimlere Ait Rakamlar", *İleri*, 5 Mayıs 1954.

220 *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2007*, s. 28.

çevirmek isteği olarak değerlendirilebilir.²²¹ Zira yürürlükteki çoğunluk seçim sistemine göre bir ilde oyların çoğunluğunu alan parti, tüm milletvekilliklerini de kazanmaktadır.

Sonuç

DP'nin 7 Ocak 1946'da kuruluşuyla birlikte Türkiye'deki siyasi yaşam alışlagelmiş havasından uzaklaşarak oldukça hareketli bir hal almıştır. 1946 seçimlerinin hemen öncesinde kurulan DP Antalya teşkilatı, 1950 yılına değin yoğun bir faaliyet içerisine girmiş, CHP'yi dini siyasete alet etmek, muhalefet üzerinde baskı kurmak ve plansızlıkla suçlamıştır. Bu süreçte daha pasif bir siyaset izlediği anlaşılan CHP, bu iddiaları yalanladığı gibi, 5545 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu, Af Yasası ve vergi indirimi gibi çok sayıda uygulama ile halkın gönlünü yeniden kazanmaya çalışmıştır.

1950 yılına gelindiğinde her iki parti hummalı bir seçim yarışı içine girmiş, Antalya merkez, kaza ve köylerinde miting ve toplantılar düzenlemiştir. DP bu dönemde yeni ocaklar açarak etki alanını genişletmeye çalışmıştır. DP'li milletvekilleri seçim konuşmalarında, iktidara gelmeleri durumunda gerçekleştirecekleri politikaları anlattıkları gibi sıklıkla 1946 seçimlerine gönderme yaparak seçim güvenliğinin önemine dikkat çekmişlerdir. Ayrıca CHP iktidarının kendilerine yönelik ithamlarına yanıt vermeye çalışmışlardır. CHP'li milletvekili adayları da dış tehdit vurgusu yaparak siyaseten tecrübesiz olan DP'nin iktidara gelmesi durumunda karşılaşılabilecek olumsuz sonuçlara değinmişlerdir. İstifalar da seçim kampanyasının bir parçası olarak gazetelerde yer almıştır. Yerel basın açısından bakarsak Yeşil Antalya ve Şelale gazeteleri CHP, İleri gazetesi ise DP yanlısı bir çizgi izlemiştir. Bu açıdan gazetelerin taraf oldukları parti lehine yaptıkları haberlerin mübalağa boyutu gözden kaçırılmamalıdır. Sadece istifalar üzerinden değil, kongre ve mitinglere seçmenin gösterdiği ilgi ve alaka üzerinden bile seçim yarışı yürütülmüştür. Bu açıdan partiler, her türlü seçim argümanını kendi yararına kullanmaktan çekinmemiştir.

14 Mayıs 1950'de yapılan genel seçimde elde ettiği başarı ile DP, CHP'den iktidarı devralmıştır. DP'nin bu başarısında parti teşkilatlarının çalışmaları önemli bir yer tutmakla birlikte, 27 yıllık CHP iktidarının zaman içinde biriktirdiği muhalefetin de etkisi olduğu söylenebilir. Bu seçimde CHP'nin %35.3'lük oyuna karşın DP oyların %64.7'sini alarak Antalya'dan yedi milletvekili çıkarmıştır. 1954 seçimlerinde de DP ve CHP seçim yarışını kıyasıya sürdürmüşlerdir. Önceki seçimde olduğu gibi toplantı ve mitinler düzenlenerek seçmenin oyu kazanılmaya çalışılmıştır. Ayrıca DP, 1954 seçiminden önce Antalya'da Genç Demokratlar Teşkilatını kurmuş, kazalarda da Gençlik Kolları oluşturmuştur. Bu seçimde de oyların %63.2'sini alan DP, %35.9 oranında oy alan CHP'ye karşı başarılı olmuştur. Ancak önceki seçime kıyasla oy oranının %64.7'den %63.2'ye gerilediği hatırlatılmalıdır.

221 A. Haluk Ülman, "Seçim Sistemimiz ve Başlıca Siyasi Partilerimiz", *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C.XII, Haziran 1957, s. 61-62.

Kaynaklar

1. Arşiv Belgeleri

(T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi)
BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 342.1434.1.
BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 1313.357.3.
BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 1472.16.2.
BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 341.1427.2.
BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 341.1428.1.
BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 341.1427.2.
BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 341.1428.1.
BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 361.1514.2.
BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 341.1425.2.
BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0, Yer No: 129.929.5
BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 12.71.9,
BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 11.65.4.
BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 44.757.1.

2. Gazeteler

Cumhuriyet
İleri
Milliyet
Şelale
Ulus
Yeşil Antalya

3. Kitaplar

AHMAD, Feroz ve Bedia Turgay, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi, 1945-1971*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1976.
ALBAYRAK, Mustafa, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2004.
ÇAVDAR, Tefik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)*, İmge Yayınevi, Ankara, 2004.
EROĞUL, Cem, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi, Ankara, 2003.
FERSOY, Orhan Cemal, *Bir Devre Adını Veren Başbakan Adnan Menderes*, Hun Yayınları, İstanbul, 1978.
KOÇAK, Cemil, *CHP ve Taşra 1930-1950 Akdeniz Bölgesi*, C.1, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2019.
MAYAK, Faysal, *Cumhuriyet Halk Partisi Antalya Teşkilatının Faaliyetleri (1931-1951)*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2015.
Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2007, Türkiye İstatistik Kurumu Yayını, Ankara, 2008.
OLGUN, Kenan, "Türkiye'de Cumhuriyet'in İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 27, S. 79, 2011, s. 1-36.
T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı*, İstanbul 1961.

Gazi

TBMM Albümü 1920-2010, C.1, TBMM Yayını, Ankara, 2010.

TOKER, Metin, *Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990.

TUNCER, Erol, *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler (1877-2002)*, Tesav, Ankara, 2003.

ZURCHER, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, (Çev. Yasemin Saner Gönen), İstanbul, 2000.

4. Makaleler

AKANDERE, Osman, "Bir Demokrasi Beyannamesi Olarak Dörtlülük Takrir'in Amacı ve Mahiyeti", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 9, 2003, s. 5-28.

AKŞİN, Sina, "Demokrat Parti'nin Kurulması", *Tarih ve Toplum*, C.9, S.53, Mayıs 1988, s. 13-15.

ÇAKMAK, Cem, "Türkiye'de 1950'li Yıllardaki Genel Seçimler Üzerine Bir Deneme", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, C.12, S. 3-4, Yıl 1985, s. 245-283.

GÜÇLÜ, Muhammet, "Antalya Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Faaliyetleri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. 9, S. 1, 1994, s. 327-337.

KARAKAŞ, Ömer, "1946 Milletvekili Genel Seçimleri: Manisa Örneği", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XXIX, S. 86, Temmuz, 2013, s. 103-134.

NADİ, Nadir "Dün ve Bugün", *Cumhuriyet*, 9 Mayıs 1950.

UZMAN, Nasrullah, "Adnan Menderes ve M. Fuad Köpürülü'nün Cumhuriyet Halk Partisi'nden İhraçları", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 36, S. 62, Eylül 2017, s. 205-228.

ÜLMAN, A. Haluk, "Seçim Sistemimiz ve Başlıca Siyasi Partilerimiz", *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. XII, Haziran 1957, s. 45-74.

5. Tezler

GÖRGÜLÜ, Ali Rıza, *Demokrat Parti Döneminde Antalya (1950-1960)*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2008.

6. İnternet Kaynağı

<https://www.antalya.bel.tr/kurumsal/eski-baskanlar> (Erişim Tarihi: 8.05.2021)

<https://www.tdktr.com/etiket/pergola-nasil-yazilir> (Erişim Tarihi: 4.05.2021)

Extended Abstract

The 14 May 1950 general elections were one of the turning points in the history of Turkish democracy, because elections were held in a truly democratic environment and the people took the DP to power with their votes. In order to understand the factors that triggered the establishment of DP, it is necessary to look at the years of World War II. Although Turkey did not actually enter World War II, the people felt the burden of the war. Not only the public but also some deputies in the CHP reacted to the practices of the CHP in this process. In the 1944 and 1945 budget negotiations, the deputies, who expressed their criticism in the Law on Grounding the Farmer, later presented the Motion with four signatures. Subsequently, the deputies who resigned and were expelled from the party established the DP on 7 January 1946.

Gazi

Akademik
Bakış

289

Cilt 15
Sayı 29
Kiş 2021

Although DP participated in the general elections held on 21 July 1946 following its establishment, it did not get the desired results in these elections because it could not complete its organization. After this election, which is also known as questionable elections where all kinds of election fraud were made, DP's biggest propaganda tool against the ruling party became the election security. It is for this reason that before the 14 May 1950 elections, the new election law was adopted and security of the election was secured. In this sense, highly criticized open ballot-secret voting procedure was abandoned, and secret ballot open counting procedure was adopted.

Before the general elections of 1950, both CHP and DP started an election campaign in Antalya. Candidates for deputies wandered randomly towns and villages. Ruling party and the opposition used all their power and means. For the first time in these elections, the peasant people felt themselves in politics because the deputy candidates came to the villages and tried to win their hearts. Rallies and meetings were held with the participation of deputy candidates and party members. In these elections, the DP expressed its efforts to become an alternative party to power by saying "Enough, the word belongs to the nation!". The CHP, on the other hand, asked the people to vote by saying that the power cannot be left to the inexperienced hands in a process in which the external danger is still continuing.

The DP also gave importance to party organization and registered many members in the party organization it opened in many places. In this process, the local press also made news in favor of the parties. It is seen that Yeşil Antalya and Selale newspapers follow a pro-CHP attitude and İleri newspaper pro-DP. It is noteworthy that the news of resignation in the newspapers was also used as election material. The fact that DP's election working were more intensive than the CHP led to self-criticism within the CHP. The DP, which won the elections in which the plurality voting system was implemented on May 14, 1950, had seven deputies from Antalya (Fatih Dalaman, Nazifi Şerif Nabel, Burhanettin Onat, İbrahim Subaşı, Akif Sarıoğlu, Ahmet Tekelioğlu and Ahmet Tokuş).

In the 1954 elections, as in the 1950 elections, the DP initiated intense propaganda with meetings. The CHP organization attempted to establish youth branches in Antalya before the elections. In his speeches prior to the 1954 elections, İnönü aimed at the economic policy of the government and criticized the government by saying that the investments and subsidies were not within a certain program. In the 1954 elections, DP had eight deputies from Antalya (Kenan Akmanlar, Fatih Dalaman, Atilla Konuk, Burhanettin Onat, Ahmet Tokuş, Enver Karan, Asim Okur and Ahmet Tekelioğlu). In this study, DP and CHP deputy candidates in relation to the general elections of deputies held in 1950 and 1954 in Antalya, candidate determination studies, propaganda activities of the candidates, the issues they dealt with during the election campaign and the results of the elections were evaluated in detail.

Gazi